

Kansainväliset kemikaalisopimukset

Suomessa

ISSN 1459-5990
ISBN 952-00-1870-0 (nid.)
ISBN 952-00-1871-9 (PDF)

Taitto: AT-Julkaisutoimisto Oy
Painatus: Yliopistopaino, Helsinki 2005

TIIIVISTELMÄ

*Kansainväliset kemikaalisopimukset Suomessa. Helsinki 2005. 54 s.
Kemikaalineuvottelukunnan julkaisuja 4 (2005), ISSN 1459-5990.
ISBN 952-00-1870-0 (nid.), ISBN 952-00-1871-9 (PDF).*

Suomessa on voimassa useita kemikaaleja koskevia kansainvälisiä sopimuksia. Sopimukset on toimeenpantu Suomessa kansallisella lainsäädännöllä, tai ne ovat voimassa EY-asetuksina. Kemikaalilain nojalla toimeenpantuja kemikaalisopimuksia ovat esimerkiksi Tukholman sopimus pysyvistä orgaanisista yhdisteistä ja Rotterdamin sopimus tiettyjä vaarallisia kemikaaleja ja torjunta-aineita koskevasta ilmoitetun ennakosuostumuksen menettelystä (ns. PIC-menettely). Lisäksi esimerkiksi ilmansuojelulainsäädännön nojalla on toimeenpantu Yhdistyneiden Kansakuntien Euroopan Talouskomission sopimus kaukokulkeutuvien ilmaansaasteiden rajoittamisesta, ja jätelainsäädännön nojalla Baselin sopimus vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvonnasta.

Työsuojelun alueella erityisesti kansainvälinen työjärjestö ILO on valmisteillut sopimuksia, joiden tavoitteena on työntekijöiden suojelu kemiallisilta tekijöiltä työssä.

Maailmanlaajuinen, kemikaalien hallintaa ohjaava strategia, SAICM (Strategic Approach on Chemicals Management) on valmisteilla parhailaan. Sen avulla pyritään priorisoimaan tarvittavia toimia kemikaalihalinnan maailmanlaajuisesti parantamiseksi.

Suomi on jäsenenä myös monessa kansainvälisessä järjestössä ja toimielimessä, jossa hallinnoidaan kemikaaleja koskevia ohjelmia ja sopimuksia.

Asiasanat:

kansainväliset sopimukset, kemikaalit, lainsäädäntö, ympäristö, ympäristönsuojelu

SAMMANDRAG

Kansainvälsiset kemikaalisopimukset Suomessa. Internationella kemikaliekonventioner i Finland. Helsingfors 2005. 54 s.
(Kemikaliedelegationenens publikationer 4 (2005), ISSN 1459-5990).
ISBN 952-00-1870-0 (inh.), ISBN 952-00-1871-9 (PDF)

Flera internationella konventioner är i kraft i Finland. Konventioner har genomförts genom nationell lagstiftning eller de är i kraft genom EG-förordningar. Konventioner som har genomförts med stöd av kemikalielagen är till exempel Stockholmkonventionen om långlivade organiska föreningar och Rotterdamkonventionen om förfarandet med förhandsgodkännande sedan information lämnats för vissa farliga kemikalier och bekämpningsmedel i internationell handel. Därtill har till exempel konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar genomförts med stöd av luftvårdslagstiftningen och Baselkonventionen som reglerar övervakning av avfall som transporteras över riksgrens och återvinnas har genomförts med stöd av avfallslagstiftningen.

Inom området för arbetarskyddet har i synnerhet Internationella arbetsorganisationen ILO förberett konventioner vars syfte är att skydda arbetstagaren mot kemiska agenser i arbetet.

En världsomfattande strategi för att styra kemikaliekontroll, SAICM (Strategic Approach on Chemicals Management) bereds just nu. Avsikten med strategin är att prioritera de aktiviteter som behövs för att förbättra världsomfattande kemikaliesäkerhet.

Finland är medlem i flera internationella organisationer och organ som kontrollerar program och konventioner avseende kemikalier.

Nyckelord:

internationella konventioner, kemikalier, lagstiftning, miljö, miljövärd

SUMMARY

Kansainväliset kemikaalisopimukset Suomessa. International chemical conventions in Finland. Helsinki 2005. 54pp. Publications of the Advisory Committee on Chemicals 4 (2005), ISSN 1459-5990. ISBN 952-00-1870-0 (print), ISBN 952-00-1871-9 (PDF).

Several international chemicals related conventions are in force in Finland. The conventions have been implemented with national legislation or they are in force through EC regulations. Conventions that have been implemented by the Chemicals Act are for example the Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants and the Rotterdam Convention on Prior Informed Consent Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade. In addition the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, CLRTAP has been implemented with the legislation on air pollution control and the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal with the waste legislation.

In the area of labour protection the International Labour Organization ILO has prepared conventions that aim at protecting workers from chemical agents at work.

A global strategy for chemicals management, SAICM (Strategic Approach on Chemicals Management) is under preparation. The SAICM aims at prioritising the necessary actions for improving global chemical safety.

Finland is a member of several international organisations and institutions that administrate programs and conventions on chemicals.

Keywords:

chemicals, environment, environmental protection, international conventions, legislation

Suomessa on voimassa kymmeniä kansainvälisiä sopimuksia, jotka koskevat kemikaaleja. Sopimusten myötä on päätetty mm. kemikaalien kauppaa, maahantuontia ja maastavientiä, kemikaalien käyttöä, päästöjä ja hävittämistä koskevista säännöistä. Sopimuksia on valmisteltu eri kansainvälisten järjestöjen ja hallitustenvälisten organisaatioiden puitteissa ja osa niistä on toimeenpantu kansallisesti suoraan, osa EU-lainsäädännön kautta.

Tässä julkaisussa kuvataan tärkeimpien kansainvälisten kemikaaleja koskevien sopimusten ja suositusten sisältöä, toimeenpanoa ja merkitystä Suomessa.

Julkaisu on valmisteltu kemikaalineuvottelukunnan kansainvälisten asioiden jaostossa. Jaoston puheenjohtajana on toiminut Pirkko Kivelä ympäristöministeriöstä ja sihteerinä Marilla Lahtinen sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Julkaisua on saatavana kemikaalineuvottelukunnan verkkosivuilta osoitteesta www.kemikaalineuvottelukunta.fi. Verkkoversiota päivittää tarvittaessa.

Juha Pyötsiä
puheenjohtaja

Marilla Lahtinen
sihteeri

Tiivistelmä	3
Sammandrag	4
Summary	5
Esipuhe	7
1 Johdanto	11
2 Kansainvälisiä järjestöjä, hallitustenvälisiä organisaatioita ja muita toimijoita	13
2.1 Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelma ja sen kemikaaliyksikkö UNEP Chemicals (UNEP)	13
2.2 Kansainvälinen työjärjestö (ILO)	13
2.3 Maailman terveysjärjestö (WHO)	14
2.4 Hallitustenvälinen kemikaaliturvallisuusfoorumi (IFCS)	14
2.5 Kansainvälinen kemikaaliturvallisuusohjelma (IPCS)	15
2.6 Järjestöjen välinen hyvän kemikaalihallinnan ohjelma (IOMC)	16
2.7 Yhdistyneiden Kansakuntien Euroopan talouskomission (UNECE) ympäristöohjelma	17
2.8 Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen organisaation (OECD) kemikaaliturvallisuusohjelma	17
2.9 Pohjoismaiden ministerineuvoston kemikaalityöryhmä	18
2.10 Muita	19
3 Kemikaalilain nojalla toimeenpantuja sopimuksia ja suosituksia	20
3.1 Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva Tukholman yleissopimus	20
3.2 Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevaan vuoden 1979 yleissopimukseen liittyvä pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva pöytäkirja	24
3.3 Rotterdamin yleissopimus kansainvälisen kaupan kohteina olevia tiettyjä vaarallisia kemikaaleja ja torjunta-aineita koskevan ilmoitetun ennakkosuostumuksen menettelystä	26

3.4	Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevaan yleissopimukseen liittyvä raskasmetalleja koskeva pöytäkirja	28
3.5	Otsonikerroksen suojelua koskeva Wienin yleissopimus ja otsonikerrosta heikentäviä aineita koskeva Montrealin pöytäkirja	29
3.6	Luokituksen ja merkintöjen maailmanlaajuisesti harmonisoitu järjestelmä GHS	30
4	Muiden lakien soveltamisalaan kuuluvia kemikaaleja koskevia sopimuksia	33
4.1	Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskeva yleissopimus	33
4.2.	Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimukset	34
4.3	Kansainvälinen sopimus haitallisten eliöntorjunta-aineiden hallinnasta laivoissa	36
4.4	Yleissopimus tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa (Århusin sopimus) ja Kiovan pöytäkirja päästörekestereistä	37
4.5	Vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus	38
4.6	Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimus	39
4.7	Vuoden 1992 Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus (Helsingin sopimus)	40
4.8	Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (OSPAR-sopimus)	41
4.9	Kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämisestä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus (Kemiallisen aseiden kieltosopimus)	42
4.10	Huumausaineiden lähtöaineita koskevat YK:n sopimukset	43
4.11	Ilmastonmuutosta koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimus ja Kioton pöytäkirja	44
4.12	Yleissopimus teollisuusonnettomuuksien rajojen yli ulottuvista vaikutuksista	45
5	Valmisteilla olevia kemikaalisuosituksia ja -ohjelmia	46
5.1	Kemikaalien hallintaa ohjaava strategia (SAICM)	46
5.2	UNEP:n elohopeaohjelma	48
6	Luettelo Suomessa voimassa olevista kansainvälisistä kemikaaleja koskevistä sopimuksista	50
	Lähdeluettelo	53

1

Johdanto

Tässä julkaisussa kuvataan tärkeimpien Suomessa voimassa olevien kansainvälisten, kemikaaleja koskevien sopimusten ja suositusten sisältöä, toimeenpanoa ja käytännön merkitystä Suomessa. Julkaisussa pääpaino on ollut sellaisissa kansainvälisissä kemikaalisopimuksissa, joiden kansallinen toimeenpano Suomessa tapahtuu pääasiassa kemikaalilain (744/1989) nojalla. Myös muiden lakien soveltamisalaan kuuluvia, kemikaaleja koskevia sopimuksia on kuvattu lyhyesti.

Julkaisussa on myös esitelty joitakin kansainvälisiä kemikaalialan järjestöjä ja muita toimijoita. Lisäksi julkaisun lopussa on luettelo Suomessa voimassa olevista kansainvälisistä kemikaalisopimuksista ja (verkoversiossa) linkit niiden omille sivustoille. Julkaisu ei kuitenkaan pyri olemaan kattava esitys kaikista kansainvälisistä sopimuksista tai toimijoista, joiden toimiala sivuaa kemikaaleja.

Kaikilla tässä julkaisussa mainituilla sopimuksilla on omat, havainnolliset verkkosivunsa, joista löytyy itse sopimusteksti ja myös paljon muuta tietoa mm. sopimuksen ratifiointista. Tuomas Kuokkasen ja Juhani Parkkarin toimittamassa kirjassa *Kansainväliset ympäristösopimukset*¹ (Edita, 2004) on sopimusten lisäksi kuvattu valtiosopimuksia koskevia menettelyjä yleisesti. Kirjan mukaan valtiosopimuksen allekirjoittavat valtiot eivät yleensä ole vielä sopimuksen osapuolia, vaan osapuolten tulee vielä hyväksyä tai ratifioida sopimus tai liittyä sopimukseen. Usein sopimuksen voimaantulo on kolmiportainen prosessi; sopimuksen allekirjoitus, sopimuksen ratifiointi (vahvistaminen) ja sopimuksen toimeenpano kansallisella säädöksellä. Suomessa eduskunta hyväksyy lainsäädännön alaan kuuluvat tai muuten merkittävät valtiosopimukset.

EUn tehtävät ja asema kunkin sopimuksen toimeenpanossa on julkaisussa kuvattu erikseen jokaisen sopimuksen kohdalla.

Kaikki Suomen solmimat kansainväliset sopimukset julkaistaan Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa, ja ne löytyvät esimerkiksi Finlex-tietokannasta (www.finlex.fi) kohdasta Valtiosopimukset. Tässä julkaisussa mainittujen sopimusten kohdalla on mainittu sopimussarjan viitenumero, jonka avulla sopimusteksti löytyy tietokannasta suomeksi. Julkaisussa mainittuja kansallisia säädöksiä voi hakea säädöksen numerolla esimerkiksi Finlexistä.

Tietoa kansainvälisistä ympäristösopimuksista löytyy myös esimerkiksi Suomen ympäristöhallinnon verkkosivuilta osoitteesta www.ymparisto.fi.

Agenda 21

Tässä julkaisussa viitataan useassa kohdassa ns. Agenda 21:een. Brasiliassa, Rio de Janeirossa pidettiin vuonna 1992 YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssi (UNCED), jossa hyväksyttiin maailmanlaajuinen kestävä kehityksen toimintaohjelma 21. vuosisadalle eli Agenda 21. Agendan kappale 19 käsittelee kemikaalien turvallista käyttöä ympäristönsuojelunäkökulmasta. 10 vuotta Rion konferenssin jälkeen järjestettiin Johannesburgissa maailmanlaajuinen kestävä kehityksen huippukokous (World Summit on Sustainable Development), jossa hyväksyttiin poliittinen julistus ja toimenpideohjelma kestävä kehityksen edistämiseksi maailmassa. Johannesburgin huippukokouksessa sovittiin maailmanlaajuisiksi tavoitteeksi minimoida ympäristölle ja terveydelle vaarallisten kemikaalien tuotannosta ja käytöstä aiheutuvat haitat vuoteen 2020 mennessä. Tuon tavoitteen saavuttamiseksi eri järjestöt ja kansainväliset organisaatiot toimeenpanevat ohjelmia, joita tässäkin julkaisussa on kuvattu.

Ympäristöministeriö on julkaissut Kestävä kehityksen kansallisen kokonaisarvion vuonna 2003, ja uusi kansallinen kestävä kehityksen strategia on valmisteilla. Suomessa on myös valmistunut ohjelmaehdotus kestävä kulutuksen ja tuotannon edistämiseksi ensimmäisten joukossa maailmassa.

Suomen valmisteilla olevassa kansallisessa kemikaaliohjelmassa yhdeksi tavoitteeksi on asetettu kansainvälinen vaikuttaminen. Ohjelmaan on luonnosteltu 10 eri suositusta kansainvälisen vaikuttamisen keinoiksi.

2

Kansainvälisiä järjestöjä, hallitustenvälisiä organisaatioita ja muita toimijoita

2.1 Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristö- ohjelma (UNEP) ja sen kemikaaliyksikkö UNEP Chemicals

United Nations Environment Programme

<http://www.unep.org/>

UNEP Chemicals

<http://www.chem.unep.ch>

YK:n ympäristöohjelma UNEP on monitahoinen ympäristönsuojeluun ja ihmisten elämänlaadun parantamiseen tähtäävä järjestö. UNEP:lla on erillinen kemikaaliyksikkö UNEP Chemicals, joka toimii hallintoneuvoston päätösten mukaisesti erilaisissa kemikaalihallintaan tähtäävissä projekteissa. UNEP:n hallintoneuvosto on päättänyt muun muassa erillisestä elohopeaohjelmasta sekä lyijyn ja kadmiumin hallintaan tähtäävistä selvitystoimista (kpl 5.2).

UNEP:n yhteydessä toimii kahden kemikaalisopimuksen, Tukholman sopimuksen ja Rotterdamin sopimuksen sihteeristöt. UNEP:lle annettiin myös päävastuu kansainvälisen kemikaalien hallintaan ohjaavan strategian SAICM:n valmistelussa (kpl 5.1). UNEP:lla on alueellisia toimistoja eri puolilla maailmaa, ja sen kemikaaliyksikkö toimii Genevessä, Sveitsissä. UNEP on myös tuottanut lukuisia kemikaalien käyttöön liittyviä julkaisuja, jotka ovat maksutta saatavana verkkosivuilta.

2.2 Kansainvälinen työjärjestö (ILO)

International Labour Organization

<http://www.ilo.org/>

Kansainvälinen Työjärjestö ILO on YK:n laitos, joka pyrkii edistämään sosiaalista oikeutta ja kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia ja työn-

tekijöiden oikeuksia. ILO perustettiin jo vuonna 1919. ILO:n puitteissa valmistellaan kansainvälisiä, työntekijöitä ja heidän oikeuksiaan koskevia standardeja sopimusten ja suositusten muodossa. ILO myös toimittaa teknistä tukea esimerkiksi työolosuhteiden kehitykseen. Suomi on ollut vuodesta 1920 lähtien ILO:n jäsenmaa. ILO valvoo standardien noudattamista mm. jäsenvaltioiden vuosittaisten raporttien pohjalta. Suomen ILO-yhteistyötä koordinoi työministeriö. ILO:lla on lukuisia sopimuksia ja suosituksia, jotka koskevat kemikaaleja. Näistä neljää tärkeintä on kuvattu kappaleessa 4.2. ILO on ollut voimakkaasti mukana myös uuden, maailmanlaajuisen kemikaalien luokitus- ja merkintäjärjestelmän GHS:n (kpl 3.6) kehitystyössä.

2.3 Maailman terveysjärjestö (WHO)

World Health Organization

<http://www.who.int/en/>

WHO Chemical Safety

http://www.who.int/topics/chemical_safety/en/

Maailman terveysjärjestö WHO on YK:n laitos, joka on perustettu vuonna 1948. WHO:n tavoitteena on mahdollisimman hyvän terveyden saavuttaminen kaikille ihmisille. WHO:n perustamiskirja määrittelee terveyden kokonaisvaltaiseksi fyysiseksi, psyykkiseksi ja sosiaalseksi hyvinvoinniksi eikä vain sairauden puuttumiseksi. Kemikaaliturvallisuuden alueella WHO:n toimialana on varmistaa kemikaalialtistuksesta ihmisten terveydelle aiheutuvien haittavaikutusten ehkäisy ja mahdollisten terveysriskien arviointi. Ohjelma-alueita ovat esimerkiksi lasten ympäristöterveys, ruuan kemikaaliriskit ja pestisidien arviointiohjelma, jossa pyritään löytämään turvallisia ja tehokkaita torjunta-aineita esimerkiksi malarian torjuntaan. WHO:n päämaja on Genevessä, Sveitsissä ja sillä on lukuisia toimistoja eri puolilla maailmaa. Suomi on ollut WHO:n jäsen järjestön perustamisesta asti. Suomi osallistuu aktiivisesti WHO:n keskeisten toimielinten, Maailman Terveyskokouksen ja järjestön hallintoneuvoston työhön.

2.4 Hallitustenvälinen kemikaaliturvallisuusfoorumi (IFCS)

Intergovernmental Forum on Chemical Safety

<http://www.who.int/ifcs/index.htm>

Brasiliassa pidettiin vuonna 1992 YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssi (UNCED), jossa hyväksyttiin ns. Agenda 21. Agendan kappale 19 käsittelee kemikaalien turvallista käyttöä ympäristönsuojelunäkökulmasta, ja siinä ilmaistaan tarve kansainvälisten kemikaalihallintatoimien syste-

maattisen yhteistyön ja koordinoinnin lisäämiseen ja kemikaalien riskien arviointia ja hallintaa koskevan hallitustenvälisen järjestelmän perustamiseen. Valtiot perustivat IFCS:n kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi kemikaalihallinnan alalla. Kemikaalifoorumi on kokoontunut neljä kertaa, ja viides kokous pidetään Unkarissa syksyllä 2006.

IFCS on kansainvälinen yhteistyöjärjestelmä, jonka tehtävänä on toimia maailmanlaajuisten kemikaaliturvallisuustoimien koordinaattorina ja edistäjänä. Sen puitteissa valtiot voivat ilmaista erityisiä tarpeitaan ja huoliaan kemikaalihallinnan parantamiseksi. IFCS:ssä ovat edustettuina kaikki kemikaalihallinnan tahot; valtioita, kansainvälisiä, alueellisia ja kansallisia järjestöjä, teollisuusryhmiä, kuluttajansuojelujärjestöjä, työsuojeluorganisaatioita ja tieteellisiä järjestöjä sekä muita yhteiskunnallisia toimijoita. IFCS:n rooli on neuvoa-antava ja se pyrkii lisäämään yhteistyötä ja asioiden koordinointia eri tahojen välillä, löytämään tiedontarpeita, arvioimaan nykyisten toimien tehokkuutta ja edistymistä sekä neuvomaan valtioita kemikaaliturvallisuuteen liittyvissä asioissa. IFCS:n sihteeristö toimii Maailman terveysjärjestön WHO:n yhteydessä. Kemikaalifoorumin rooli arvioidaan uudestaan kansainvälisen kemikaalihallintaa koskevan strategian valmistelun yhteydessä.

Suomi on osallistunut kaikkiin neljään kemikaalifoorumiin. Suomen kansallinen yhteystaho IFCS:lle on ympäristöministeriö. IFCS julkaisee *tietolehtistä*, jota jaetaan sähköisesti. IFCS:n verkkosivuilla on laaja koelma linkkejä IFCS:n kokouksiin osallistuneiden tahojen verkkosivuille ja kansainvälisiin kemikaaleja koskeviin sopimuksiin.

2.5 Kansainvälinen kemikaaliturvallisuusohjelma (IPCS)

International Programme on Chemical Safety
<http://www.who.int/ipcs/>

IPCS, Kansainvälinen kemikaaliturvallisuusohjelma, on WHO:n, UNEP:n ja ILO:n yhteinen ohjelma, joka perustettiin vuonna 1972. IPCS:n tavoitteena on lisätä tieteellistä perustaa kemikaalien turvalliselle käytölle ja vahvistaa kansallista kemikaaliturvallisuuden osaamista eri maissa. IPCS suorittaa kemikaalien arviointia ja kehittää arviointiin liittyviä tieteellisiä menetelmiä. IPCS myös välittää tietoa mm. myrkytyksistä ja niiden ehkäisemisestä sekä kemikaalionnettomuuksien hallinnasta ja pelastustoimista. Järjestö toimii yhteistyössä hallitusten ja eri järjestöjen kanssa ja se on muodostanut verkoston alan tieteellisten laitosten välille. IPCS työskentelee yhteistyössä FAO:n ja muiden YK:n alajärjestöjen ja IOMC:n (ks. alla) jäsenorganisaatioiden kanssa. Valtiot eivät osallistu IPCS:n työhön eivätkä ohjaa sitä suoraan vaan työ tapahtuu pääosin asiantuntijaorganisaatioiden välityksellä.

2.6 Järjestöjen välinen hyvän kemikaalihallinnan ohjelma (IOMC)

*Inter-Organization Programme for
the Sound Management of Chemicals*
<http://www.who.int/iomc/en/>

IOMC on eri järjestöjen välinen, kemikaaliasioita käsittelevä koordinoitu- ja yhteistyöohjelma, joka perustettiin vuonna 1995. Koska kemikaalihallinnan alalla on monta eri järjestöä, katsottiin tarpeelliseksi perustaa niille koordinoiva ja yhteistyötä lisäävä mekanismi. IOMC:n jäsenorganisaatiot ovat

- YK:n ympäristöohjelma UNEP,
- Kansainvälinen työjärjestö ILO,
- YK:n maatalousjärjestö FAO,
- Maailman terveysjärjestö WHO,
- YK:n Teollisen kehityksen järjestö UNIDO,
- YK:n Koulutus- ja tutkimuslaitos UNITAR ja
- Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö OECD.

Lisäksi IOMC:llä on kaksi tarkkailijajäsentä; YK:n kehitysohjelma UNDP sekä Maailmanpankki. WHO huolehtii IOMC:n hallinnointi- ja sihteeristötoiminnoista.

IOMC:n tärkeimmät työalueet on lueteltu Agenda 21:n kappaleessa 19:

- A. Kemikaalien riskien kansainvälisen arvioinnin laajentaminen ja edistäminen
- B. Kemikaalien luokituksen ja merkintöjen maailmanlaajuinen harmonisointi;
- C. Myrkyllisiä kemikaaleja ja kemikaaliriskejä koskevan tiedon vaihto;
- D. Riskinvähennysohjelmien perustaminen;
- E. Kansallisten kemikaalihallintataitojen vahvistaminen;
- F. Myrkyllisten ja vaarallisten tuotteiden laittoman kansainvälisen liikenteen ehkäiseminen

IOMC pyrkii edistämään jäsenorganisaatioidensa kansainvälisten kemikaaliohjelmien tehokkuutta ja lisäämään yhteistyötä kansainvälisten ohjelmien ja toimien välillä. Myös IOMC:n tavoitteena on Agenda 21:n päämäärä kemikaalien turvallisesta hallinnasta vuoteen 2020 mennessä. IOMC:n jäsenorganisaatiot koordinoivat kansainväliseen kemikaalihallintaan liittyviä toimiaan IOMC:n koordinaatiokomitean (IOCC) kautta. IOCC koordinoi ohjelmien suunnittelua, rahoitusta, toimeenpanoa ja seuranta siten, että järjestöt eivät tekisi päällekkäistä työtä ja että mahdolliset puutteet toiminnassa havaittaisiin.

Valtiot eivät osallistu IOMC:n toimintaan.

2.7 Yhdistyneiden Kansakuntien Euroopan talouskomission (UNECE) ympäristöohjelma

*United Nations Economic Commission for Europe,
Environment Programme*

<http://www.unece.org/env/welcome.html>

YK:n alaisen Euroopan talouskomission UNECE:n Ympäristöohjelman tavoitteena on turvata ympäristöä ja ihmisten terveyttä sekä edistää kestävästä kehitystä UNECE:n jäsenvaltioissa Agenda 21:n mukaisesti. Käytännön tavoitteena on vähentää saastumista ympäristön vahingoittumisen minimoimiseksi ja ympäristön suojelemiseksi tuleville sukupolville. UNECE edistää hallitustenvälistä ympäristöyhteistyötä, osallistuu alueellisiin ja eri sektoreiden välisiin hankkeisiin, ja arvioi valtioiden menettelyjä saastumisen vähentämisessä ja luonnonvarojen hallinnassa. UNECE:n johdolla on neuvoteltu viisi ympäristösopimusta, joista tässä julkaisussa on käsitelty ns. Kaukokulkeutumissopimusta (kpl 4.1) ja sen kahta pöytäkirjaa (kappaleet 3.2 ja 3.4). UNECE:n sihteeristö toimii Sveitsissä.

Suomi on ollut UNECE:n jäsen vuodesta 1955 lähtien. UNECE:llä on 55 jäsenmaata, jotka ovat pääosin Euroopan maita. Lisäksi myös mm Kanada, Venäjä, Yhdysvallat ja Turkki ovat UNECE:n jäseniä.

2.8 Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen organisaation (OECD) kemikaaliturvallisuusohjelma

*Organisation for Economic Co-operation and Development;
Chemical Safety*

<http://www.oecd.org> (→ Browse By Department → Environment Directorate → Chemical Safety)

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen organisaation OECD:n ympäristöosastossa toimii kemikaaliturvallisuusohjelma, jonka mukaisesti OECD:n 30 jäsenmaata ja sihteeristö työskentelevät kemikaaleihin ja torjunta-aineisiin liittyvissä kansainvälisissä hankkeissa. Kemikaaliohjelman tavoitteita ovat mm. jäsenmaiden tukeminen kemikaaliturvallisuuden parantamisessa, kemikaalihallinnan läpinäkyvyyden ja tehokkuuden parantaminen, valtioiden ja teollisuuden resurssien säästäminen sekä tarpeettomien esteiden ehkäisy kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden kaupassa.

Ohjelma sisältää eri osa-alueita, kuten luokitus ja merkintä, kemikaaliriskien arviointi ja hallinta, testiohjeistot ja hyvä laboratorioikäntö, kemikaalionnettomuudet jne. Näitä kaikkia koordinoi 9 kuukauden välein järjestettävä kemikaalikomitean ja -työryhmän yhteiskokous (ns. Joint Meeting).

Ohjelman toimeenpanon yhteydessä tuotettuja lukuisia julkaisuja voi tilata verkkosivujen kautta. Mm. OECD:n yhteistyönä valmistettuja testiohjeistoja on saatettu myös osaksi lainsäädäntöä Euroopan unionin jäsenmaissa. OECD:n toiminnassa on erityisesti korostunut kemikaalien riskinarviointi, johon EU:n jäsenmaat osallistuvat riskinarviointiohjelman puitteissa sekä vapaaehtoisesti. Teollisuuden kansainvälinen vapaaehtoinen sopimus aineiden arvioinnista on sisällytetty osaksi tätä OECD:n riskinarviointityötä. OECD on tehnyt myös päätöksen (Mutual Acceptance of Data (MAD), 1981) testimenetelmistä ja hyvästä laboratoriokäytännöstä, jotka johtavat testitulosten vastavuoroiseen hyväksymiseen. Päätös on vähentänyt merkittävästi koe-eläimillä tehtäviä tutkimuksia.

Suomi osallistuu OECD:n kemikaaliturvallisuusohjelmaan ja osaan sen lukuisten alaryhmien työstä. Painopisteinä on viime vuosina ollut muun muassa laajasti käytettyjen kemikaalien (ns. HPV-kemikaalit) arviointiohjelma, testiohjeiden valmistelutyö, biosidien riskien arviointiin ja hyvään laboratoriokäytäntöön (GLP) sekä päästörekestereiden kehittämiseen liittyvät hankkeet. Lisäksi Suomi osallistuu kemikaalionnettomuuksien ehkäisemiseen liittyvään yhteistyöhön. Suomi on viime vuosina toiminut puheenjohtajana HPV-kemikaaliohjelmaa (SYKE) ja päästörekestereiden (SYKE) kehittämistä sekä GHS-järjestelmän (STM) kehittämistä käsittelevissä työryhmissä. Kemikaaliryhmän (ns. Joint Meeting) kokousten kansallista valmistelua koordinoidaan kemikaalivaltuutuskunnan kansainvälisten asioiden jaostossa.

2.9 Pohjoismaiden ministerineuvoston kemikaalityöryhmä

Nordiska kemikaliegruppen, NKG

<http://www.norden.org/miljoe/fi/kemikaliegruppen.asp>

Vuonna 1971 perustettu Pohjoismaiden ministerineuvosto on Pohjoismaiden hallitusten yhteistyöelin, jonka puitteissa toimii kemikaalityöryhmä. Työryhmän tulee mandaattinsa mukaisesti edistää kemikaalipoliittikkaa ja sen päätavoitteena on kestävä kehitys, joka perustuu terveyden- ja ympäristönsuojelun korkeaan tasoon nyt ja tulevaisuudessa. Työn tulee palvella erityisesti Pohjoismaiden etua ja yhteistyötä tehdään myös Baltian maiden kanssa. Työryhmän työ on jaettu eri projekteihin, joita ovat mm. testimenetelmät, biosidit, ympäristövaarallisuusluokitus ja kemikaalivalvonta. Kemikaaliryhmän puheenjohtajuus ja sihteeritoiminnot kiertävät Pohjoismaiden kesken ja ryhmän työkielet ovat pääasiallisesti norja, ruotsi ja tanska. Suomi on toiminut NKG:n puheenjohtajana ja sihteerinä viimeksi vuosina 2001 – 2002, ja sihteerinä myös vuodet 2005 – 2006.

2.10 Muita

- YK:n laitoksista myös monet muut työskentelevät kemikaalihallintaan liittyvissä asioissa. Erityisesti
 - **YK:n kehitysohjelman UNDP:n** (United Nations Development Programme) Energia- ja ympäristöyksikkö; <http://www.undp.org/energyandenvironment/> on toteuttanut mm. pysyvien orgaanisten yhdisteiden (POP), otsonikerrosta tuhoavien aineiden ja muiden kemikaalien parempaan hallintaan tähtääviä projekteja.
 - **YK:n koulutus- ja tutkimuslaitos UNITAR** (United Nations Institute for Training and Research) ja sen yksikkö Chemicals, Waste and Environmental Governance; <http://www.unitar.org/cwg/index.html> on pyrkinyt erityisesti vahvistamaan kehittyvien maiden omaa toimintakykyä kemikaalihallinnassa ja hallinnollisten rakenteiden kehittymistä. Myös Suomi on tehnyt UNITAR:n ohjeiden mukaisen kansallisen kemikaaliprofiilin.
 - **YK:n teollisen kehityksen järjestö UNIDO** (United Nations Industrial Development Organization); <http://www.unido.org>, pyrkii kestävän teollisen kehityksen, kilpailukykyisen talouden ja järkevän ympäristönsuojelun kautta vähentämään köyhyyttä kehittyvissä maissa ja siirtymätalouden maissa. UNIDO tuottaa tietoa ja ohjelmia mm. puhtaan tuotannon lisäämiseksi sekä elohopean ja POP-yhdisteiden aiheuttamien riskien hallitsemiseksi.
- **Maailmanlaajuinen ympäristörahoisto GEF** (Global Environment Facility); <http://www.gefweb.org/> on itsenäinen rahasto, joka perustettiin vuonna 1991 avustamaan kehittyviä maita maailmanlaajuisten ympäristönsuojeluprojektien rahoituksessa. GEF rahoittaa mm. Tukholman sopimuksen toimeenpanoa. GEF:n rahoittamia projekteja hallinnoivat UNEP, UNDP ja Maailmanpankki.
- **Maailmanpankki** (World Bank); <http://www.worldbank.org/> tukee kehittyviä maita monissa erilaisissa terveyden- ja ympäristönsuojeluun liittyvissä hankkeissa.
- Kemiallisten aseiden kieltojärjestö (OPCW) huolehtii kansainvälisellä tasolla kemiallisten aseiden kieltosopimuksen (ks. kpl 4.9) toimeenpanosta
- **Arktinen neuvosto** (Arctic council); <http://www.arctic-council.org/> on hallitusten välinen järjestö, johon kuuluvat pohjoismaat, Kanada, Venäjä ja Yhdysvallat. Puheenjohtajuus ja sen mukana sihteeristö kiertää jäsenmaiden välillä. Arktisen neuvoston alaisuudessa toimii useita ohjelmia, työryhmiä ja toimielimiä omine sihteeristöineen. Kemikaalihallinnan kannalta keskeisiä toimielimiä ovat esimerkiksi ympäristötarkkailuun keskittyvä AMAP (Arctic Monitoring and Assessment Program) ja arktinen toimintaohjelma saastumista vastaan ACAP (Arctic Council Action Plan To Eliminate Pollution Of The Arctic).

Kemikaalilain nojalla toimeenpantuja sopimuksia ja suosituksia

Tässä kappaleessa kuvataan sellaisia kansainvälisiä kemikaalisopimuksia, joiden kansallinen toimeenpano Suomessa tapahtuu pääasiassa kemikaalilain (744/1989) nojalla. Sopimuksista on kuvattu sisältöä, tavoitteita ja toimeenpanoa Suomessa.

3.1 Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva Tukholman yleissopimus

SopS 34/2004
<http://www.finlex.fi>

Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants
<http://www.pops.int/>

Tukholman sopimuksella rajoitetaan eräiden pysyvien orgaanisten yhdisteiden tuotantoa, kauppaa, käyttöä ja päästöjä. Sopimus koskee tällä hetkellä 12 eri kemikaalia. Tukholman sopimus hyväksyttiin toukokuussa 2001 ja Suomi ratifioi sen vuonna 2002.

3.1.1 Sopimuksen tavoitteet ja sisältö

Tukholman sopimus koskee 12 eri POP-kemikaalia, joista yhdeksää on käytetty torjunta-aineena. Näitä ovat aldriini, klordaani, DDT, dieldriini, endriini, heptakloori, heksaklooribentseeni (HCB), mirex ja toksafeeni. Teollisuuskemikaaleina käytettäviä kemikaaleja sopimuksessa on heksaklooribentseeni (HCB) ja polyklooratut bifenyylit (PCB:t). Dioksiineja ja furaneja voi syntyä tahattomasti epätäydellisissä palamisprosesseissa ja joissakin teollisuusprosesseissa, esimerkiksi eräiden metallien prosessoinnissa ja kloorin valmistuksessa. Suurta osaa sopimuksen kattamista aineista ei enää valmisteta, mutta pysyvyytensä takia niitä silti löytyy ympäristöstä. Esimerkiksi vanhentuneiden torjunta-aineiden varastot erityisesti kehitysmaissa muodostavat riskin terveydelle ja ympäristölle.

POP-yhdisteet (Persistent Organic Pollutants) eli pysyvät orgaaniset yhdisteet ovat myrkyllisiä, pysyviä kemikaaleja, jotka voivat jo pieninä pitoisuuksina aiheuttaa vakavia haittoja ympäristölle ja ihmisten terveydelle. POP-yhdisteitä on valmistettu maatalous- ja teollisuuskemikaaleiksi ja niitä voi syntyä palamis- ja teollisuusprosessien sivutuotteena. POP-yhdisteet hajoavat hyvin hitaasti maaperässä, ilmassa, vedessä ja elävissä organismeissa, kertyvät ravintoketjussa ja voivat kulkeutua pitkiä matkoja. Ne kertyvät erityisesti arktisille alueille. Lisätietoa POP-yhdisteistä löytyy mm. Suomen ympäristöhallinnon verkkosivuilta (www.ymparisto.fi/pop). Suomen ympäristökeskus on Tukholman sopimuksen vastuuviranomainen Suomessa.

Tukholman sopimuksen tavoitteena² on

- eliminoida torjunta-aineena käytettävien POP-yhdisteiden tuotanto ja käyttö, lukuun ottamatta DDT:tä ja eräitä muita aineita koskevia poikkeuksia.
- rajoittaa DDT:n tuotanto ja käyttö vain tartuntatautien (erityisesti malarian) levittäjiin WHO:n (Maailman terveysjärjestö) ohjeiden mukaisesti
- rajoittaa POP-yhdisteiden vientiä
- kehittää menetelmiä POP-yhdisteiden varastojen ja POP-yhdisteitä sisältävien tuotteiden tunnistamiseksi
- kehittää toimia, joilla varmistetaan POP-yhdisteiden jätehuolto ympäristön kannalta järkevällä tavalla, ottaen huomioon kansainväliset standardit ja ohjeet (kuten Baselin sopimus, ks. tarkemmin kappaleesta 4.5)
- edistää POP-yhdisteillä pilaantuneiden alueiden tunnistamista mahdollista kunnostusta varten
- varmistaa että polykloorattuja bifenyylejä (PCB-yhdisteitä) käsitellään ympäristön kannalta järkevällä tavalla, ja ryhtyä toimiin PCB-yhdisteiden poistamiseksi käytöstä vuoteen 2025 mennessä, tiettyjen raja-arvojen ylittyessä
- kehittää ja toimeenpanna toimintasuunnitelma POP-yhdisteitä sisältävien sivutuotteiden lähteiden tunnistamiseksi ja päästöjen vähentämiseksi sekä edistää parhaan saatavissa olevan tekniikan (BAT) ja parhaiden ympäristökäytäntöjen (BEP) käyttöä
- lisätä tietoa ja tiedonvaihtoa POP-yhdisteistä, niiden tuotannon, käytön ja päästöjen vähentämisestä sekä korvaavista aineista

Tukholman sopimuksessa sopimusosapuolet sitoutuvat kieltämään tai muutoin hallinnollisesti lopettamaan yhdeksän sopimuksen liitteessä A luetellun POP-yhdisteen tuotannon, käytön, maahantuonnin ja viennin, ja rajoittamaan niitä liitteen B mukaisesti, lukuun ottamatta liitteissä mainittuja poikkeuksia. Sopimuspuolet voivat hakea poikkeuksen aineiden käyttöön tietyissä erityistapauksissa kuten termiittien torjunnassa. Poikkeuksista on perustettu rekisteri, joka sisältää liitteissä A ja B mainitut poikkeustyypit, poikkeuksen saaneet sopimusosapuolet ja luettelon poikkeuksien määräaikojen päättymisestä. Sopimuksessa mainittujen kemikaalien vienti on sallittu vain hävittämistä varten, tai sellaisiin maihin joilla on liitteessä A tai B mainittu yksittäinen poikkeus, tai on tarkoitus käyttää liitteessä B hyväksytyyn tarkoitukseen.

DDT:n käyttö sallitaan vain tartuntatautien (malarian) levittäjien torjuntaan. Lisäksi DDT:tä saa toistaiseksi käyttää dikofoli-nimisen torjunta-aineen valmistuksessa. DDT:n käyttötarpeesta tulee ilmoittaa Tukholman sopimuksella perustettuun DDT-rekisteriin. Sopimuksessa myös kehoitetaan DDT:tä käyttäviä osapuolia pyrkimään DDT:n sallitunkin käytön lopettamiseen. Lisäksi sopimusosapuolia kehoitetaan edistämään tutkimusta ja kehitystä, jolla voitaisiin löytää vaihtoehtoisia menetelmiä DDT:n käytölle.

Polykloorattujen bifenyyliden (PCB:n) käyttö tulee sopimuksen mukaan lopettaa laitteistoissa (käytetään mm. muuntajissa ja kondensaattoreissa) vuoteen 2025 mennessä. Käytön lopettamisessa kehoitetaan priorisoimaan yli 10 prosenttia PCB:tä sisältävien, tilavuudeltaan yli 5 litran laitteistojen tunnistaminen, merkitseminen ja käytöstä poistaminen.

Sopimuksen liitteessä C lueteltujen dioksiinien, furaanien, HCB:n ja PCB:n tahattomien päästöjen vähentämiseksi ja lopettamiseksi sopimusosapuolten on kehitettävä toimintasuunnitelma, edistettävä päästöjen vähentämiseen tai päästölähteiden lopettamiseen tähtäävien toimien käyttöönottoa, kehitettävä korvaavia materiaaleja, tuotteita, prosesseja ja tekniikoita ja vaadittava, toimintasuunnitelmansa aikataulun mukaisesti, parhaiden saatavissa olevien tekniikoiden ja parhaiden ympäristökäytäntöjen käyttöä.

Varastoista ja jätteistä aiheutuvat POP-yhdisteiden päästölähteet tulee tunnistaa ja käsitellä turvallisella, tehokkaalla ja ympäristön kannalta järkevällä tavalla. Jätteen kuljetuksessa tulee huomioida kansainväliset säännöt, standardit ja ohjeet eikä POP-jätettä saa käsitellä tavalla, joka johtaa POP-yhdisteiden jatkokäyttöön tai kierrätykseen.

Tukholman sopimuksen sihteeristö on perustettu Geneveen. Sopimuksen mukainen kemikaaliarviointikomitea (POPs Review Committee) arvioi uusien aineiden lisäysehdotuksia sopimukseen. Sopimukseen sisältyy myös velvoite kehitys- ja siirtymätalouden maiden tukemiseen.

Tukholman sopimuksen puitteissa järjestetään säännöllisin väliajoin osapuolikonferensseja. Ensimmäinen osapuolikokous pidettiin touko-

kuussa 2005 Uruguayssa ja siellä tehtiin (EU, Norja ja Meksiko) ehdotukset neljän uuden aineen lisäämisestä Tukholman sopimukseen. Vastavat lisäykset on tehty UNECE:n POP-pöytäkirjaan (ks. kappale 3.2). Nämä aineet olivat pentabromidifenyylieetteri, klooridekoni, heksabromibifenyyl ja lindaani. Ruotsi on näiden lisäksi esittänyt myös perfluoriooktaanisulfonaatin (PFOS) lisäämistä. Sopimuksen arviointikomitea on ryhtynyt käsittelemään näitä aineita.

3.1.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

Suomi on ratifioinut Tukholman sopimuksen vuonna 2002. Euroopan yhteisö on ratifioinut Tukholman sopimuksen vuonna 2004. *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus pysyvistä orgaanisista yhdisteistä (EY) N:o 850/2004* on myös voimassa Suomessa (ks. myös kpl 3.2.2). Asetuksen edellyttämät kansalliset säädökset toimeenpannaan Suomessa kemikaalilain, ympäristönsuojelulain ja rikoslain muutoksella. Samassa yhteydessä kumotaan tai muutetaan päällekkäinen kansallinen sääntely, kuten valtioneuvoston asetus pysyvistä orgaanisista yhdisteistä (735/2002) ja valtioneuvoston päätös PCB:n ja PCB-laitteistojen käytöstä poistamisesta sekä PCB-jätteen käsittelystä (711/1998). Suomessa Tukholman sopimuksen kemikaaleja koskevat veloitteet on tällä hetkellä täytetty, mutta uusien aineiden mahdollinen lisääminen sopimukseen voi muuttaa tilannetta.

Tukholman sopimuksessa vaaditaan kaikkia sopimusosapuolia tekemään oma täytäntöönpanosuunnitelma (National Implementation Plan, NIP). Päästöjen vähentämiseksi laadittava kansallinen toimintaohjelma (National Action Plan, NAP) sisältyy yhtenä osana Suomen täytäntöönpanosuunnitelmaan. Suomessa kansallista täytäntöönpanosuunnitelmaa valmistellaan ympäristöhallinnossa ja sen on tarkoitus valmistua keväällä 2006. Suunnitelmaluonnos löytyy ympäristöhallinnon www.sivuilta www.ymparisto.fi/pop. Vastuuviranomainen Tukholman sopimuksen toimeenpanossa on Suomen ympäristökeskus. Päästöjen ja jätteiden sääntelyn osalta toimeenpaneavat viranomaiset ovat ympäristönsuojelulain ympäristölupaviranomaiset.

Myös Euroopan yhteisö on Tukholman sopimuksen osapuoli, ja komissio valmistelee yhteisön täytäntöönpanosuunnitelmaa, joka täydentää EU:n jäsenmaiden kansallisia suunnitelmia.

Kansallisessa täytäntöönpanosuunnitelmassa kuvataan toimet sopimuksen veloitteiden toimeenpanosta päästöjen vähentämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan nykytilannetta mukaan lukien jo toimeenpannut kemikaalikiellot sekä luetellaan toimenpiteitä varastoista ja jätteistä ja muista päästölähteistä peräisin olevien päästöjen vähentämiseksi ja poistamiseksi (lähteiden tunnistaminen, käsittely ym.). Sopimuksen mukaan POP-yhdisteillä pilaantuneet maat ja sedimentit tulee pyrkiä tunnistamaan ja ryhdyttäessä kunnostamistoimiin on ne tehtävä ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. Eräänä tavoitteena on tiedotuksen ja

koulutuksen järjestäminen pysyvistä orgaanisista yhdisteistä aiheutuvista riskeistä sekä POP-yhdisteiden tutkimuksen ja korvaavien aineiden, materiaalien ja prosessien tutkimuksen edistäminen. Sopimukseen sisältyvä raportointivelvoite kattaa myös POP-yhdisteiden tuonti- ja vientimäärät.

Kansallinen toimintaohjelma, joka sisältyy täytäntöönpanosuunnitelmaan, sisältää suunnitelman toimista POP-päästöjen vähentämiseksi. Näitä ovat mm. parhaan saatavissa olevan tekniikan (BAT) ja parhaiden ympäristökäytäntöjen (BEP) käyttöönotto sekä korvaavien tai muunneltujen materiaalien, tuotteiden ja prosessien käyttö. Ohjelmassa on esitettävä myös aikataulu toteutettavista toimista, ja ohjelmaa tarkistetaan jatkossa 5 vuoden välein.

Suomi osallistuu myös Tukholman sopimuksen toimeenpanon aiheuttamien kustannusten rahoitukseen Maailman ympäristörahaston (GEF) kautta.

3.2 Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevaan vuoden 1979 yleissopimukseen liittyvä pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva pöytäkirja

SopS 68/2003

<http://www.finlex.fi>

Protocol to the regional UNECE Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution (CLRTAP)

http://www.unece.org/env/lrtap/pops_h1.htm

3.2.1 Tavoitteet ja sisältö

UNECE:n kaukokulkeutumisopimuksen POP-pöytäkirjassa luetellaan 16 pysyvää orgaanista ainetta tai aineryhmää, jotka on valittu niiden ympäristölle aiheuttaman vakavan riskin perusteella. Mukana olevista POP-kemikaaleista 11 on torjunta-aineita, kaksi teollisuuskemikaalia ja kolme tahatonta sivutuotetta eli päästöjä. POP-kemikaalit ovat samoja kuin Tukholman sopimuksessa, mutta pöytäkirjassa on neljä ainetta tai aineryhmää enemmän. Pöytäkirjan tavoitteena on lopettaa näiden aineiden päästöt. Tukholman sopimus on maailmanlaajuinen kun taas POP-pöytäkirja on YK:n Euroopan talouskomission alainen alueellinen pöytäkirja. Pöytäkirjan ovat allekirjoittaneet myös mm. Ukraina, USA ja Kanada.

Pöytäkirjalla kielletään suoraan eräiden aineiden tuotanto ja käyttö (aldriini, klordaani, klooridekoni, dieldriini, endriini, heksabromibifenyyli-

li, mirex ja toksafeeni). Muiden aineiden käytön lopettamisesta on sovittu myöhemmässä vaiheessa (DDT, heptakloori, heksaklooribentseeni, PCB:t). Pöytäkirjalla kuitenkin rajoitetaan voimakkaasti DDT:n, heksakloorisykloheksaanin (HCH:n; sisältää lindaanin) ja PCB:n käyttöä. Aineita koskevia poikkeuksia on tässä pöytäkirjassa vähemmän kuin Tukholman sopimuksessa. Pöytäkirjassa on myös säännöksiä näitä kemikaaleja sisältävän jätteen käsittelystä, ja pöytäkirja velvoittaa sopimuksen osapuolet vähentämään dioksiini-, furaani-, PAH- ja HCB-päästönsä alle vuoden 1990 päästötason (tai valinnaisen toisen vuoden tason vuosien 1985-1995 väliltä). Yhdyskuntajätteen, vaarallisen jätteen ja sairaalajätteen polttamiselle annetaan erityisiä raja-arvoja.

3.2.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

Suomi on allekirjoittanut UNECE:n kaukokulkeutumissopimuksen POP-pöytäkirjan vuonna 1998 ja hyväksynyt vuonna 2002. Aiemmin mainitulla *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella pysyvistä orgaanisista yhdisteistä (EY) N:o 850/2004* toimeenpannaan Tukholman sopimuksen lisäksi myös UNECE:n kaukokulkeutumissopimuksen POP-pöytäkirja yhteisössä. Koska kyseessä on EY-asetus, se on suoraan voimassa olevaa lainsäädäntöä. Asetuksen sääntely menee jonkin verran pidemmälle kuin kansainvälisissä POP-sopimuksissa, ja sallitut poikkeukset on rajattu vain välttämättömiin käyttötarkoituksiin. Lisäksi EY-asetuksessa korostetaan yleisempää tavoitetta kansainvälisesti tunnistettujen POP-yhdisteiden tuotannon ja käytön lopettamisesta.

EY-asetuksessa 850/2004 kielletään 13 kansainvälisesti tunnistetun POP-yhdisteen tuotanto, markkinoille saattaminen ja käyttö. Poikkeuksena heksakloorisykloheksaanin (lindaanin) käyttö on sallittu vuoden 2007 loppuun asti tiettyihin käyttötarkoituksiin (ei käytössä Suomessa). Olemassa olevien, PCB:tä sisältävien laitteistojen käyttöön voi hakea pidennystä rajoitetuksi ajaksi. Lisäksi DDT:n käyttöä dikofolin valmistuksessa suljetussa prosessissa on mahdollisuus jatkaa (ei valmisteta Suomessa).

Biosidien ja torjunta-aineiden hyväksymismenettelyiden, teollisuuskemikaalien riskinarviointimenettelyiden ja muiden yhteisön toimien avulla voidaan myös pyrkiä estämään uusien POP-yhdisteiden tuloa markkinoille. Yhteisön uuden kemikaaliasetusehdotuksen, REACH:n mukaan sovelletaan POP-tyyppisiin pysyviin, kertyviin ja toksisiin kemikaaleihin lupamenettelyä.

Asetuksen mukaan kaikki jäljellä olevat POP-yhdisteiden varastot tulee käsitellä vaarallisena jätteenä ja yli 50 kg:n varastot tulee ilmoittaa toimivaltaiselle viranomaiselle (Suomen ympäristökeskus). Asetus myös velvoittaa jäsenvaltiot ylläpitämään kattavia päästörekestereitä dioksiini-, furaani-, PCB- ja PAH-päästöistä. Suomen ympäristökeskus ylläpitää päästörekestereitä (ks. myös kappale 4.1). Suomen vertailuvuodeksi POP-päästöjen osalta on valittu vuosi 1994.

3.3 Rotterdamin yleissopimus kansainvälisen kaupan kohteina olevia tiettyjä vaarallisia kemikaaleja ja torjunta-aineita koskevan ilmoitetun ennakkosuostumuksen menettelystä

SopS 112/2004

<http://www.finlex.fi>

Rotterdam Convention on the Prior Informed Consent Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade

<http://www.pic.int/>

3.3.1 Tavoitteet ja sisältö

Rotterdamin sopimus ennakkosuostumusmenettelystä tiettyjen vaarallisten kemikaalien ja torjunta-aineiden kansainvälisessä kaupassa hyväksyttiin allekirjoitettavaksi vuonna 1998. Sopimuksella tehtiin laillisesti velvoittavaksi jo aiemmin vapaaehtoisesti käytössä ollut ennakkosuostumusmenettely, PIC (Prior Informed Consent), jolla valtiot antavat etukäteen hyväksymisensä tiettyjen vaarallisten kemikaalien maahantuonnille. Sopimuksen tarkoituksena on myös antaa kehittyville maille paremmat mahdollisuudet arvioida, onko heillä käytössä riittävät riskinhallintatimet vaarallisten kemikaalien käsittelyyn.

Rotterdamin sopimus pohjautuu 80-luvulla kehitettyyn kahteen vapaaehtoiseen menettelyyn: YK:n Maatalousjärjestön FAO:n kansainvälinen torjunta-aineiden jakelua ja käyttöä koskeva toimintaohje (1985) ja UNEP:n luoma ns. Lontoon ohjeisto tietojen vaihdosta kansainvälisessä kemikaalikaupassa (1987). Rio de Janeirossa pidetyssä YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssissa päätettiin tehdä menettelyistä laillisesti sitova, ja neuvottelut kansainvälisen sopimuksen aikaan saamiseksi aloitettiin 90-luvun puolivälissä. Sopimus tuli voimaan vuonna 2004.

Rotterdamin sopimuksen sihteeristö toimii sekä FAO:n että UNEP:n yhteydessä, ja sijaitsee jaettuna Roomassa (torjunta-aineet) ja Genevessä (teollisuuskemikaalit).

Rotterdamin sopimus koskee sellaisia kemikaaleja, joiden käyttö on joissakin maissa terveydellisistä tai ympäristönsuojelullisista syistä kielletty tai ankarasti rajoitettu, tai joiden vaarallisuus edellyttää käyttäjältä erityisiä suojautumistoimenpiteitä³. Sopimuksessa on luettelo kemikaaleista, joita koskee sitova PIC-menettely. Luettelossa on tällä hetkellä noin 40 torjunta-ainetta ja teollisuuskemikaalia.

Sopimuksen osapuolet ovat sitoutuneet noudattamaan toistensa tuontirajoituksia, myös esim. kemikaalin tuontia vain tiettyyn käyttötarkoitukseen. Tällä pyritään erityisesti ehkäisemään vaarallisten kemikaalivarastojen syntymistä kehitysmaihiin. Lisäksi sopimuksen osapuolet

ilmoittavat sihteeristölle omista kemikaalirajoituksistaan, ja sihteeristö toimittaa tiedon uusista rajoituksista kaikille sopimuksen osapuolille.

Jos sopimusvaltiosta viedään kyseisessä valtiossa kiellettyä tai voimakkaasti rajoitettua kemikaalia, on siitä ilmoitettava kohdemaan viiranomaiselle (ns. vienti-ilmoitus, export notification), vaikka kemikaali ei varsinaisella PIC-listalla olisikaan. Sopimuksessa vienti ja tuonti on kuitenkin määritelty siten, että ne eivät koske pelkkää kauttakulku (transito)liikennettä.

Lisäksi, jos kaksi sopimusvaltiota sopimuksessa nimetyiltä eri alueilta päättävät kieltää tai voimakkaasti rajoittaa jonkin kemikaalin käyttöä, kemikaalia voidaan ehdottaa sopimuksen arviointikomitean tarkasteltavaksi. Ehdotus kemikaalin lisäämisestä voi myös perustua yhden kehitysmaan tai siirtymätalousmaan ilmoitukseen kemikaalista, jonka käyttöä ei ole ko. maassa rajoitettu, mutta jonka välitön myrkyllisyys aiheuttaa suuria riskejä eli edellyttäisi käyttäjiltä erityisen kehittyneitä suojautumistoinenpiteitä.

3.3.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

Suomi on allekirjoittanut Rotterdamin sopimuksen vuonna 1998 ja hyväksynyt sen vuonna 2004. Kiellettyjen tai ankarasti rajoitettujen kemikaalien vientiä EU-alueen ulkopuolelle säädelään kemikaalilain mukaisella ilmoitusmenettelyllä (*Kemikaalilaki 744/1989, 42 §*).

Myös EY on ratifioinut sopimuksen, ja sopimus on EU-alueella toimeenpantu *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 304/2003 vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista* (muutokset komission asetuksilla 1213/2003 ja 775/2004; seuraava muutos odotettavissa keväällä 2006). EY-asetus koskee yleissopimuksen vaatimusten lisäksi myös eräitä muita kemikaaleja. Lisäksi EU soveltaa PIC-menettelyä myös vientiin sellaisiin maihin, jotka eivät ole yleissopimuksen osapuolia.

EY-asetuksen liitteessä 1 kemikaalit on jaettu kolmeen ryhmään: ryhmän 1 kemikaaleista toiminnanharjoittajan pitää tehdä vienti-ilmoitus, ryhmien 2 ja 3 kemikaalien viennissä noudatetaan lisäksi PIC-menettelyä. Tämä tarkoittaa, että vienti on sallittu ainoastaan jos vastaanottajamaa on suostunut tuontiin.

Rotterdamin sopimuksen ja PIC menettelyn vastuuviranomainen Suomessa on Suomen ympäristökeskus. Viejän, joka aikoo viedä asetuksen liitteessä 1 mainittua kemikaalia Suomesta EU-alueen ulkopuolelle, on tehtävä ilmoitus Suomen ympäristökeskukselle vähintään 30 päivää ennen kuin vienti tapahtuu. Ilmoitus on tehtävä jatkossa vuosittain ensimmäisestä vientierästä. Viejän velvollisuuksiin kuuluu lisäksi kaikkien EU:sta vietävien kemikaalien osalta noudattaa vaarallisten kemikaalien luokituksesta ja merkinnöistä annettuja kemikaalilain määräyksiä, tai vastaanottajamaan vastaavan tasoisia määräyksiä. Kemikaalien käyt-

töturvallisuustiedotteet pitää toimittaa lähetyksen mukana. Lisäksi toiminnanharjoittajan tulee ilmoittaa PIC-kemikaalien vienti/tuontimäärät Suomen ympäristökeskukselle vuosittain.

Valtioneuvoston asetuksessa (15/2005) on lueteltu lisäksi n. 40 sellaista Suomessa kansallisesti kiellettyä torjunta-ainetta, joiden viennistä tulee tehdä vienti-ilmoitus, ja joita ei ole lueteltu yllämainitussa EY-asetuksessa.

Kiellettyjen tai ankarasti säädeltyjen kemikaalien tuonnista EU-alueelle päättää komissio kuultuaan jäsenmaita.⁴

Lisätietoa Rotterdamin sopimuksesta löytyy myös mm. ympäristöhallinnon verkkosivuilta osoitteesta www.ymparisto.fi/pic.

3.4 Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevaan yleissopimukseen liittyvä raskasmetalleja koskeva pöytäkirja

SopS 78/2003

<http://www.finlex.fi>

*Convention on Long-range Transboundary Air Pollution,
Protocol on Heavy Metals*

http://www.unece.org/env/lrtap/hm_h1.htm

3.4.1 Tavoitteet ja sisältö

UNECE:n kaukokulkeutumissopimukseen tehtiin vuonna 1998 myös Århusissa pöytäkirja raskasmetalleista. Pöytäkirja keskittyy kolmeen erityisen haitalliseen metalliin; kadmiumiin, lyijyyn ja elohopeaan, ja niiden mahdollisiin kaukokulkeutuviin ilmapäästöihin. Pöytäkirjan osapuolten tulee vähentää näiden aineiden päästönsä vuoden 1990 (tai valinnaisen toisen vuoden tason vuosien 1985-1995 väliltä) tasolle. Pöytäkirjalla pyritään päästöjen vähentämiseen sekä teollisuudesta (rauta- ja terästeollisuus ja muu metalliteollisuus), palamisprosesseista (energiantuotanto, tiekuljetukset) että jätteenpoltosta. Pöytäkirjassa asetetaan tiukkoja raja-arvoja päästöille ja ehdotetaan parhaita käytettävissä olevia tekniikoita (BAT) näille prosesseille. Tällaisia ovat esimerkiksi suodattimet, kaasunpesurit palamislähteissä ja elohopeavapaat prosessit.

Pöytäkirja edellyttää osapuolia poistamaan lyijypitoisen bensiinin käytöstä. Siinä myös esitetään toimia, joilla voidaan vähentää raskasmetallipäästöjä muista tuotteista, kuten elohopeaa pattereista. Lisäksi muille elohopeapitoisille tuotteille, kuten sähkökomponenteille (termostaatit ja katkaisijat), mittalaitteille (kuumemittarit, manometrit, barometrit), loistevalaisimille, hammasamalgaamille, torjunta-aineille ja maaleille esitetään hallintamenetelmien käyttöönottoa.

3.4.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

Suomi on allekirjoittanut UNECE:n kaukokulkeutumissopimuksen raskasmetallipöytäkirjan vuonna 1998 ja hyväksynyt sen vuonna 2000. Pöytäkirjassa kehoitetaan osapuolia edistämään raskasmetallien päästöjen vähentämiseen tähtäävän teknologian ja tekniikoiden vaihtoa sekä siihen liittyvää tietojenvaihtoa ja yhteistyötä. Lisäksi osapuolet velvoitetaan toimittamaan tietoja pöytäkirjan mukaisista toimistaan kaukokulkeutumissopimuksen sihteeristölle.

3.5 Otsonikerroksen suojelua koskeva Wienin yleissopimus ja otsonikerrosta heikentäviä aineita koskeva Montrealin pöytäkirja

SopS 51/1988 (Wienin sopimus) ja 66/1988 (Montrealin pöytäkirja)
<http://www.finlex.fi>

The Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer and The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer
<http://www.unep.ch/ozone/index.asp>

3.5.1 Tavoitteet ja sisältö

Otsonikerrosta on pyritty suojelemaan kahdella kansainvälisellä sopimuksella. Wienin sopimus vuodelta 1985 koskee otsonikerroksen tilan seuraamiseen liittyvää tieteellistä ja teknistä yhteistyötä, ja Montrealin pöytäkirja vuodelta 1987 rajoittaa otsonikerrosta heikentävien aineiden valmistusta, kulutusta ja kauppaa.

3.5.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

Euroopan yhteisön alueella Montrealin pöytäkirjan vaatimukset on toimeenpantu *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella 2037/2000 otsonikerrosta heikentävistä aineista*, joka sisältää osin pöytäkirjan vaatimuksia tiukempaa säätelyä otsonikerrosta heikentäville aineille. Suomen ympäristökeskus on asetuksen toimivaltainen viranomais Suomessa. Kansallisilla säädöksillä on saatettu voimaan näitä aineita käsittelevien henkilöiden vähimmäispätevyysvaatimukset ja annettu tarkempia määräyksiä esimerkiksi jätehuoltoon liittyen (*valtioneuvoston asetus 1187/2001 ja sen muutos 1239/2003 otsonikerrosta heikentäviä aineita ja eräitä fluorihilivetyjä sisältävien laitteiden huollosta sekä huoltotoimintaa ja jätehuoltoa suorittavien vähimmäispätevyysvaatimuksista*). Kysymyksessä on ilmakehän suojelua koskeva sopimus mutta se on Suomessa toimeenpantu ympäristönsuojelu- ja jätelainsäädännön lisäksi myös kemikaalilain nojalla. Suomessa on yllämainitun EY-asetuksen ja valtioneuvoston asetusten lisäksi voimassa *valtioneuvoston päätös*

(262/1998) otsonikerrosta heikentävistä aineista. Jätehuoltoa koskevasta otsonikerrosta heikentävien aineiden ongelmajäteluokituksen saadetaan ympäristöministeriön asetuksella yleisimpien jätteiden sekä ongelmajätteiden luettelosta (1129/2001).

Otsonikerrosta heikentäville aineille on olemassa korvaavia aineita tai menetelmiä lähes kaikissa käyttökohteissa. Suomessa otsonikerrosta heikentäviä aineita saa käyttää enää tietyissä laboratorioanalyseissä, astmainhalaattoreissa ja HCFC-kylmälaitteiden huollossa. Olemassa olevissa laitteissa näitä aineita on kuitenkin vielä esimerkiksi kylmäaineena ja eristevahtomuoveissa.

3.6 Luokituksen ja merkintöjen maailmanlaajuisesti harmonisoitu järjestelmä GHS

Globally Harmonised System on the classification and labelling of chemicals

http://www.unece.org/trans/danger/publi/ghs/ghs_welcome_e.html

GHS pohjautuu alun perin Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimukseen ja suositukseen vuosilta 1989 –1990 kemikaalien turvallisesta käytöstä työssä. Suosituksen mukaan valtioilla tulee olla menetelmä kemikaalien vaaraluokituksiksi ja kemikaalien merkitsemiseksi. YK:n ympäristö- ja kehitysyhteistyökonferenssissa vuonna 1992 Brasiliassa tehdyn ns. Rion julistuksen (Agenda 21) kuudesta kemikaaliturvallisuuksista koskevasta ohjelma-alueesta yksi oli kemikaalien luokituksen ja merkintöjen maailmanlaajuinen harmonisointi.

Harmonisointityön pohjaksi valittiin neljä tärkeintä olemassa olevaa luokitus- ja merkintäjärjestelmää: YK:n kuljetussuositukset, EU:n aine- ja seosdirektiivit sekä Kanadan ja Yhdysvaltojen kansalliset vaatimukset työpaikoille, kuluttajille ja torjunta-aineille. Muitakin järjestelmiä käytettiin hyväksi valmistelutyössä. Harmonisointityö organisoitiin eri järjestöjen, erityisesti YK:n vaarallisten aineiden kuljetusasiantuntijoiden, ILO:n ja OECD:n kesken ja järjestelmä hyväksyttiin muodollisesti joulukuussa 2002. Tavoitteena, joka asetettiin kestävä kehityksen huippukokouksessa (WSSD) Johannesburgissa, on saattaa GHS voimaan vuoteen 2008 mennessä.

3.6.1 Tavoitteet ja sisältö

GHS on yhtenäinen järjestelmä kemikaaleista aiheutuvien vaarojen määrittämiseksi ja luokittelemiseksi, ja vaaroista tiedottamiseksi merkintöjen ja käyttöturvallisuustiedotteen kautta. GHS on tarkoit-

tu kaikille kemikaaleja käyttäville sektoreille; työntekijöille ja kuluttajille, kemikaalien kuljetukseen ja pelastustoimeen. Maailmanlaajuinen, yhtenäinen järjestelmä parantaa turvallisuutta ja myös kemikaalien kauppaa, kun kemikaalipakkausten merkinnät harmonisoidaan eri sektoreilla vastaamaan toisiaan.

GHS perustuu kemikaalien luontaisiin vaaraominaisuuksiin ja järjestelmällä pyritään varmistamaan, että samasta kemikaalista on saatavilla samanlaista tietoa kaikkialla maailmassa.

GHS -järjestelmä koostuu eri vaaraominaisuuksia varten tehdyistä luokituskriteereistä sekä merkintöjä ja käyttöturvallisuustiedotetta ("hazard communication") koskevista yhtenäisistä säännöistä. Vaaraa kuvaavat merkinnät koostuvat piktogrammeista, joihin sisältyvät vaarasymbolit, muoto/väriyty, huomiosanat, vaaralausekkeet ja turvalausekkeet.

- Fysikaalista vaaraa aiheuttavien ominaisuuksien luokitus pohjautuu kuljetuspuolen jo nykyisin käytössä oleviin säännöksiin, joihin on tehty lisäyksiä työntekijöiden ja kuluttajien suojelua varten. Järjestelmä ei tee eroa aineiden ja valmisteiden välillä. Fysikaaliset vaarat on jaettu edelleen 16 eri luokkaan, joita ovat mm. syttyvät kaasut, räjähteet, orgaaniset peroksidit ja metalleja syövyttävät kemikaalit ja joille on kaikille luokituskriteerit järjestelmässä.
- Aineiden aiheuttamat terveys- ja ympäristövaarat perustuvat GHS -järjestelmässä aineiden luontaisiin ominaisuuksiin ja ns. rakennuspalikka -lähestymistapaan ("building block"). Terveysvaarat, joiden luokituskriteerit on sovittu GHS -järjestelmään, ovat aspiraatiovaara, neurotoksisuus, hengitystieärsyttävyyys, välitön myrkyllisyys, ihon syövyttävyyys/ärsyttävyyys, vakavat silmävauriot/silmän ärsytys, herkistyminen, perimän vauriot, lisääntymismyrkyllisyys, syöpävaarallisuus ja myrkyllisyys tietyille kohde-elimelle (ns. specific target organ systemic toxicity, tost). Ympäristövaaroista on sovittu vesiympäristövaarallisuus. Järjestelmää ja muiden vaaraominaisuuksien luokituskriteerien liittämistä siihen kehitetään edelleen.
- Seosten aiheuttamat terveys- ja ympäristövaarat GHS -järjestelmässä perustuvat itse seoksen testituloksiin, silloin kun niitä on saatavilla, päättelysääntöihin tai aineiden ominaisuuksiin ja pitoisuuksiin valmisteissa. Luokituskriteerit on sovittu vastaaville vaaraominaisuuksille kuin aineille.
- Merkintöjä ja käyttöturvallisuustiedotteita koskeva osuus GHS -järjestelmässä on valmisteltu Kansainvälisen työjärjestön ILO:n puitteissa. Vaarasta tiedottamisen elementit on määritelty kaikille järjestelmässä sovituille luokituskategorioille ja tiedottamisessa on pyritty kansainväliseen ymmärrettävyyteen ja helppotajuisuuteen. Uudessa järjestelmässä sekä kuljetus- että toimituspuolelle tulevat käyttöön samannäköiset vaarasymbolit, joiden värit kuitenkin eroavat toisis-

taan. Uusia merkkejä tulevat olemaan huutomerkki vähäistä terveysvaaraa aiheuttaville kemikaaleille ja uusi symboli pitkäaikaisille terveysvaaroille.

3.6.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

GHS-järjestelmää ei ole vielä toimeenpantu missään, mutta maailmanlaajuisena tavoitteena on saattaa se täysin voimaan ja toimintaan vuoteen 2008 mennessä.

EU:n komissio valmistelee parhaillaan ehdotusta asetukseksi, jolla GHS:n velvoitteet sisällytettäisiin EU-lainsäädäntöön; http://europa.eu.int/comm/enterprise/reach/ghs_en.htm. GHS tulee aiheuttamaan muutoksia kemikaalien luokitukseen ja merkintöihin myös Suomessa. Kun komission asetusehdotus valmistuu, sen käsittely alkaa EU:n ministerineuvostossa ja parlamentissa. Jos kyseinen EY-säädös tullaan antamaan asetuksena, se tulee olemaan suoraan voimassa olevaa lainsäädäntöä Suomessakin. Tällä hetkellä luokitusta ja merkintöjä säännellään Suomessa kemikaalilain (744/1989) ja kemikaaliasetuksen (675/1993) lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella kemikaalien luokitusperusteista ja merkintöjen tekemisestä (807/2001), jossa annetaan säännökset kemikaalien luokituskriteereistä. Säädös pohjautuu EY:n ns. ainedirektiiviin (Neuvoston direktiivi 67/548/ETY vaarallisten aineiden luokitusta, pakkaamista ja merkintöjä koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä).

GHS-järjestelmän toimeenpano aiheuttaa muutoksia myös vaarallisten aineiden kuljetuksessa käytettäviin merkintöihin, joita koskeva sääntely kuuluu Suomessa liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle (<http://www.mintc.fi>).

4

Muiden lakien soveltamis- alaan kuuluvia kemikaaleja koskevia sopimuksia

4.1 Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskeva yleissopimus

SopS 15/1983

<http://www.finlex.fi>

Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, CLRTAP

http://www.unece.org/env/lrtap/lrtap_h1.htm

YK:n alaisen Euroopan Talouskomission (UNECE) puitteissa tehtiin vuonna 1979 sopimus kaukokulkeutuvien ilmansaasteiden rajoittamista. Kaukokulkeutumissopimus oli seurausta 1960-luvulla tehdystä havainnosta, että rikkipäästöt Keski-Euroopassa saattoivat aiheuttaa järvien happamoitumista Skandinaviassa. 1970-luvulla varmistettiin eri tutkimuksin, että ilmansaasteet voivat kulkeutua kauas ja aiheuttaa haittavaikutuksia tuhansien kilometrien päässä. Sopimus oli ensimmäinen kansainvälinen, laillisesti sitova väline ilmansaastumisen vähentämiseksi laajalla alueella. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 1981. Sopimukseen on myöhemmin lisätty 8 pöytäkirjaa, joista tässä julkaisussa on käsitelty kahta: vuonna 1998 Århusissa hyväksytyt pöytäkirjat pysyvistä orgaanisista yhdisteistä (POPs; ks. kappale 3.2) ja raskasmetalleista (ks. kappale 3.4).

Suomi raportoi tiedot ilman epäpuhtauksien päästöistä vuosittain kaukokulkeutumissopimuksen sihteeristön lisäksi myös Euroopan komissiolle. Suomen ympäristökeskus kokoaa tietoja mm. happamoittavien yhdisteiden, haihtuvien orgaanisten yhdisteiden, hiilimonoksidin ja hiukkasten päästöistä sekä raskasmetallien ja hitaasti hajoavien orgaanisten yhdisteiden päästöistä.

*Ilmansuojelusta ja päästöistä löytyy paljon lisätietoa ympäristöhallinnon verkkosivuilta osoitteesta www.ymparisto.fi
→ Ympäristönsuojelu → Ilmansuojelu.*

4.2 Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimukset

<http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp2.htm>

4.2.1 Yleissopimus (n:o 136), joka koskee suojelua bentseenimyrkytysvaaroilta (1971)

SopS 85/1976

<http://www.finlex.fi>

ILO:n sopimus suojelusta bentseenimyrkytysvaaroilta koskee kaikkia toimintoja, joissa työntekijät altistuvat bentseenille tai sitä yli 1 % sisältäville kemikaaleille. Sopimuksen mukaan bentseeni tulee pyrkiä korvaamaan vähemmän vaarallisilla aineilla, ja ainakin bentseenin käyttö liuottimena ja ohentimena tulee kieltää muissa kuin esimerkiksi suljetuissa tai muuten turvallisissa prosesseissa. Sopimus ei kuitenkaan koske bentseenin valmistusta, synteesi- tai laboratoriokäyttöä tai käyttöä moottori-polttoaineissa. Sopimuksessa asetetaan bentseenin pitoisuudelle työpaikan ilmassa kattoarvo 25 ppm (80 mg/m³) ja määrätään mm. altistuvien työntekijöiden henkilönsuojaimista ja lääkärintarkastuksista sekä lasten ja raskaana olevien tai imettävien äitien altistamisen kieltämisestä.

Suomi on ratifioinut yleissopimuksen vuonna 1974. Suomessa on voimassa *valtioneuvoston asetus työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (716/2000)*.

4.2.2 Yleissopimus (n:o 139), joka koskee työnteon yhteydessä syöpää synnyttävistä aineista ja tekijöistä aiheutuvien vaarojen torjuntaa ja valvontaa (1974)

SopS 15/1978

<http://www.finlex.fi>

ILO:n sopimuksessa työnteon yhteydessä syöpää aiheuttavista aineista ja tekijöistä veloitetaan sopimusosapuolet määrittelemään ne syöpävaaralliset aineet ja tekijät, joille altistuminen työnteon yhteydessä on kiellettävä tai asetettava luvanvaraiseksi tai valvottavaksi, sekä aineet joihin sopimuksen muita määräyksiä on sovellettava. Sopimus veloitaa jäsenvaltiot pyrkimään syöpävaarallisten aineiden ja tekijöiden, joille työntekijät saattavat työssä altistua, korvaamiseen vähemmän vaarallisilla sekä altistuvien ja altistumisen määrän vähentämiseen. Altistumista tulee seurata ja tiedot tulee rekisteröidä, ja työntekijöiden informoimisesta ja lääkärintarkastuksista on huolehdittava.

Suomi on ratifioinut sopimuksen vuonna 1977. Suomessa on voimassa *valtioneuvoston asetus työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (716/2000)*.

4.2.3 Yleissopimus (nro 162), joka koskee turvallisuutta asbestin käytössä (1986)

SopS 25/1989

<http://www.finlex.fi>

ILO:n sopimuksessa turvallisuudesta asbestin käytössä asetetaan valtioille velvoite kansallisessa lainsäädännössä määrätä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä työperäisen asbestille altistumisen aiheuttamien terveysvaarojen ehkäisemiseksi, rajoittamiseksi ja torjumiseksi. Sopimuksessa säädetään myös yhteistyöstä toimivaltaisten viranomaisten sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kesken. Työnantajat ja työntekijät velvoitetaan noudattamaan annettuja määräyksiä ja toimintaohjeita. Sopimuksessa annetaan sopimusosapuolille yksityiskohtaisia velvoitteita mm. krokidoliitti-asbestin ja sitä sisältävien tuotteiden käytön, ja kaikkien asbestilaatujen ruiskutuksen kieltämisestä sekä esimerkiksi tuotteiden merkinnästä, altistumisen raja-arvojen määrittelystä, altistuneiden lääkärintarkastuksista ja purkutöiden suorittajalta vaadittavasta pätevyydestä.

Suomi on ratifioinut yleissopimuksen vuonna 1988. Suomessa on voimassa *valtioneuvoston asetus asbestia koskevista rajoituksista (975/2004)*, ja *valtioneuvoston päätös asbestityöstä (1380/1994)*.

4.2.4 Yleissopimus (nro 170), joka koskee työturvallisuutta kemikaaleja käytettäessä (1990)

ILO:n sopimus työturvallisuudesta kemikaaleja käytettäessä kattaa kaiken kemikaalien käytön sellaisessa työssä, jossa työntekijä saattaa altistua kemikaaleille. Sopimus koskee kaikkia taloudellisen toiminnan aloja, joilla käytetään palkkatyövoimaa, myös julkisia palveluita. Sopimuksessa annetaan määräyksiä kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja käyttöturvallisuustiedotteita koskevien normien laatimisesta ja niiden noudattamisesta, ja yhteistoiminasta työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kesken. Työnantajalle asetetaan velvoite huolehtia mm. käytettäviä kemikaaleja koskevan turvallisuustiedon saatavuudesta ja työntekijöiden altistumisen arvioinnista ja seurannasta. Kemikaaleista aiheutuvia riskejä tulee arvioida ja työntekijät suojata asianmukaisin keinoin. Myös työntekijöille asetetaan velvoite huolehtia turvallisuudestaan noudattamalla sääntöjä ja toimimalla yhteistyössä työnantajan kanssa. Sopimuksessa myös velvoitetaan valtiot kemikaalien viennin yhteydessä tiedottamaan omassa valtiossa työturvallisuus- ja terveyssyistä kielletyn kemikaalin kiellosta ja kiellon perusteluista kohdevaltiolle.

Suomi ei ole ratifioinut ILO:n yleissopimusta nro 170. Sopimuksen sisältö on EY-lainsäädännön myötä saatettu osaksi Suomen kansallista työturvallisuuslainsäädäntöä. Suomessa on voimassa *valtioneuvoston asetus kemiallisista tekijöistä työssä (715/2001)*.

4.3 Kansainvälinen sopimus haitallisten eliötorjunta-aineiden hallinnasta laivoissa

International Convention on the Control of Harmful Anti-fouling Systems on Ships

<http://www.imo.org/index.htm>

Kiinnittymisenestoaineita eli ns. antifouling-aineita käytetään muun muassa laivojen ja veneiden pohjissa sekä vedenalaisissa rakenteissa estämään vesieliöiden kiinnittymistä. Yleisimmät käytetyt antifouling-aineet ovat olleet orgaanisia tinayhdisteitä. Ne liukenevat veteen ja aiheuttavat haittaa vesiympäristössä, koska ne ovat hyvin myrkyllisiä ja pysyviä yhdisteitä. Kieltoa niiden käytölle on valmisteltu jo 1990-luvun puolivälistä alkaen kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n meriympäristönsuojelukomiteassa. Sopimus hyväksyttiin IMO:n diplomaattikonferenssissa vuonna 2001 (ns. AFS-sopimus).

AFS-sopimuksessa kielletään alusten pohjissa kiinnittymisenestoaineina käytettävien, orgaanisia tinayhdisteitä sisältävien maalien käyttö maailmanlaajuisesti.

Sopimuksen mukaan tributyyli-tinayhdisteitä (TBT) sisältävien maalien käyttö kiellettiin vuoden 2003 alusta lähtien. Maalien täyskielto tulee voimaan vuonna 2008. Täyskiellolla tarkoitetaan sitä, että TBT-maali on joko poistettu aluksen rungosta tai TBT-maalikerros on maalattu peittomaalilla. Peittomaali estää TBT:n liukenemisen veteen. AFS-sopimusta sovelletaan kaikkiin aluksiin. Kielto kattaa aluksen rungon ulkopuolen ja aluksen sisäpuoliset tilat.

Suomessa on voimassa *valtioneuvoston asetus orgaanisten tinayhdisteiden markkinoille luovuttamisen ja käytön rajoittamisesta (871/2002)*, jolla kielletään kokonaan myrkyllisiä orgaanisia tinayhdisteitä sisältävien kiinnittymisenestoaineiden (ns. veneenpohjamaalien, eliötorjunta-aineiden) käyttö ja markkinointi vuoden 2003 alusta lukien. Valtioneuvoston asetuksella pantiin täytäntöön komission direktiivi 2002/62/EY sekä osittain myös AFS-sopimuksen edellyttämä orgaanisten tinayhdisteiden käyttökielto. Lisäksi EY:ssä on voimassa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 782/2003 orgaanisten tinayhdisteiden kieltämisestä aluksissa. EY-asetuksen määräysten johdosta muualla liikennöivä EU-maan lipun alla purjehtiva alus ei saa käyttää orgaanisia tinayhdisteitä antifouling-aineina, joten asetus täydentää komission direktiiviä. EY-asetuksella pannaan täytäntöön mm. AFS-sopimuksen mukainen täyskielto orgaanisille tinayhdisteille.

4.4 Yleissopimus tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepanooikeudesta ympäristöasioissa (Århusin sopimus) ja Kiovan pöytäkirja päästörekistereistä

SopS 122/2004

<http://www.finlex.fi>

Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters

<http://www.unece.org/env/pp/welcome.html>

Tiedonsaantia, yleisön osallistumisoikeutta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta ympäristöasioissa koskeva yleissopimus (Århusin sopimus) hyväksyttiin vuonna 1998 Århusissa, Tanskassa. Suomi liittyi sopimukseen 1.9.2004. Århusin sopimuksessa on 34 valtiota ja Euroopan yhteisö. Suomi on toimittanut sihteeristölle raportin sopimuksen täytäntöönpanosta. Raportti on luettavissa ympäristöhallinnon verkkosivuilta (www.ymparisto.fi).

Päästö- ja kulkeutumisrekistereitä koskeva Kiovan pöytäkirja

Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers

<http://www.unece.org/env/pp/prtr.htm>

Århusin sopimukseen lisättiin vuonna ns. Kiovan pöytäkirja, jossa annetaan määräyksiä päästörekisterien pitämisestä. Pöytäkirja on avoin myös sellaisille tahoille, jotka eivät ole varsinaisen Århusin sopimuksen osapuolia. Kiovan pöytäkirja on ensimmäinen juridisesti sitova väline epäpuhtauspäästöjen ja kulkeutumisen rekisteröinnistä. Pöytäkirjan tavoitteena on lisätä tiedon julkista saatavuutta perustamalla yhtenäiset, kansalliset rekisterit epäpuhtauspäästöille ja päästöjen kulkeutumiselle. Vaikka pöytäkirja sääntelee lähinnä päästöjä koskevan tiedon rekisteröintiä, sen odotetaan toimivan myös päästöjä vähentävästi koska yritysten päästötiedot ovat julkisia.

Kiovan pöytäkirjan ovat allekirjoittaneet sekä Suomi että Euroopan yhteisö. Pöytäkirjaa ei ole vielä ratifioitu. Suomen ympäristöhallinnon verkkosivuilla on linkkiluettelo päästörekistereihin liittyvistä sivuista.

4.5 Vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus

SopS 45/1992

<http://www.finlex.fi>

Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal

<http://www.basel.int/>

Vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus (Baselin sopimus) solmittiin vuonna 1989. Baselin sopimuksen päätavoite on saada maasta toiseen tapahtuvat vaarallisten jätteiden (ongelmajätteiden) siirrot valvonnan piiriin ja siten ehkäistä näistä jätteistä aiheutuvia haittoja ja vaaroja ihmisille ja ympäristölle. Sopimus on maailmanlaajuinen yhteisymmärrys vaarallista jätteestä aiheutuvien ongelmien ja tarvittavien toimenpiteiden tunnistamiseksi. Baselin sopimuksen sihteeristö toimii (UNEP:n yhteydessä) Genevessä, Sveitsissä.

Baselin sopimuksen tavoitteena on myös vähentää vaarallisen jätteen määrää ja vaarallisuutta, edistää jätteen käsittelyä mahdollisimman lähellä jätteen syntypaikkaa ja vähentää vaarallisen jätteen kuljettamista. Vaaralliseksi jätteeksi käsitetään sopimuksessa myrkyllinen, räjähdysvaarallinen, syövyttävä, syttyvä, ympäristölle vaarallinen ja tartuntavaarallinen jäte. Ongelmajätteen siirtoon maasta toiseen on tehtävä ilmoitus vienti-, kauttakulku- ja tuontimaan toimivaltaiselle viranomaiselle, jolta on saatava suostumus.

Baselin sopimus sisältää säännökset myös sopimuksen toimeenpanosta ja noudattamisesta, samoin kuin syntynyttä ja kuljetettua vaarallista jätettä koskevien tietojen raportoinnista. Sopimuksen toiminta tähtää myös kehitysmaiden toimintakyvyn parantamiseen ongelmajätehuollossa.

Sihteeristö tarjoaa myös tukea ja ohjeita lainsäädännöllisiin kysymyksiin, kerää tilastotietoa ja tuottaa koulutusta vaarallisen jätteen asianmukaisesta hallinnasta.

Sopimuksen ovat ratifioineet sekä Suomi että Euroopan yhteisö erikseen. Jätteiden kansainvälisissä siirroissa sovelletaan ns. EY:n jätteesiirtoasetusta (*Euroopan yhteisöön ja Euroopan yhteisöstä tapahtuvien jätteiden siirtojen valvonnasta ja tarkastuksesta annettu neuvoston asetukset (ETY) n:o 259/93*). Asetuksessa on säädetty yksityiskohtaisesti jätteiden viennin, tuonnin ja kauttakuljetuksen valvonnasta ja niihin tarvittavista luvista. Uusi jätteesiirtoasetus annettaneen vuoden 2006 alussa.

Jätteesiirtoasetuksen säännöksiä on täydennetty kahdella erillisellä EY:n asetuksella, jotka koskevat jätteesiirtoasetuksen liitteessä II

lueteltujen ns. vihreän luettelon jätteiden vientiä muihin kuin OECD:n jäsenmaihin. Asetuksissa on säädetty maakohtaisesti, millaista valvontamenettelyä on sovellettava tietyn vihreän luettelon jätteen vientiin hyödynnettäväksi OECD:n ulkopuoliseen maahan.

Jätteesiirtoasetuksen säädöksiä on kansallisesti täydennetty *valtioneuvoston päätöksellä jätteiden kansainvälisiä siirtoja koskevasta valtakunnallisen jättesuunnitelman osasta (495/1998)*. Siinä on säädetty edellytyksistä, joilla toimivaltainen viranomainen voi hyväksyä jätteen siirron Suomeen, Suomesta tai Suomen alueen kautta.

4.6 Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimus

SopS 49/1996

<http://www.finlex.fi>

United Nations Convention on the Law of the Sea

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements

YK:n merioikeusyleissopimus kattaa kaikki merten käyttömuodot pyrkien saavuttamaan tasapainon näitä koskevien vastakkaisten intressien välille. Useimpien merten käyttömuotojen osalta yleissopimus ei sisällä varsinaisia materiaalisia normeja. Sopimus luo oikeudellisen perustan myös kaikelle merten suojelulle sekä yleismaailmallisten että alueellisten meriympäristöä koskevien säännösten laatimiselle. Sen tarkoituksena on myös taata suojelutoimien yhdenmukaisuus ja tehokkuus.

Sopimus avattiin allekirjoitettavaksi vuonna 1982, jolloin 119 maata, Suomi mukaan lukien, allekirjoittivat sen. Sopimus tuli voimaan vuonna 1994. Suomi ratifioi sopimuksen kesäkuussa 1996. Vuoden 2005 tammi-kuun lopussa sopimuksen oli ratifioinut 148 maata.

Sopimuksen osa XII käsittelee meriympäristön suojelua ja säilyttämistä. Artiklan 194 1. momentin mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät sopimuksen mukaisiin toimiin, joita eri lähteistä peräisin olevan meriympäristön pilaantumisen ehkäiseminen, vähentäminen ja valvominen edellyttävät. Siinä tarkoituksessa ne käyttävät mahdollisuuksiensa mukaan soveliaimpia käytettävissä olevia keinoja ja pyrkivät yhdenmukaistamaan menetelytapojaan.

Näillä toimilla tähdätään 3. momentin a-kohdan mukaan varsinkin vaikeasti häviävien myrkyllisten, vahingollisten ja haitallisten aineiden meriympäristöön maalla sijaitsevista lähteistä, ilmasta käsin tai ilman kautta tulevien tai jätteen mereen laskemisen kautta aiheutuvan pilaantumisen mahdollisimman tehokkaaseen vähentämiseen.

Nämä meriympäristön suojelua koskevat toimintaperiaatteet on saatettu yksityiskohtaisemmin voimaan alueellisten merensuojelusopimus-

ten kautta. Näistä Suomelle tärkeimmät ovat Itämeren ja Koillis Atlantin merellisen ympäristön suojelusopimukset (Helsingin ja OSPAR-sopimukset)

4.7 Vuoden 1992 Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus (Helsingin sopimus)

SopS 2/2000

<http://www.finlex.fi>

The Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area

<http://www.helcom.fi/>

Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus eli ns. Helsingin sopimus velvoittaa estämään ja vähentämään kuormitusta kaikista päästölähteistä, suojelemaan meriluontoa ja säilyttämään lajien monimuotoisuutta. Sopimus kattaa niin vedet kuin merenpohjankin mukaan lukien niiden elolliset luonnonvarat ja muutkin merellisen elämän muodot.

Vuonna 1974 solmitun ja 1980 voimaan tulleen sopimuksen on korvannut uudistettu ja aiempaa kattavampi, vuonna 1992 allekirjoitettu Itämeren suojelusopimus, joka astui voimaan vuonna 2000. Sopimusosapuolia ovat Suomi, Latvia, Liettua, Puola, Ruotsi, Saksa, Tanska, Venäjä ja Viro sekä Euroopan talousyhteisö (EEC) vuonna 1992. Laajennettu sopimusalue kattaa koko Itämeren, sisävedet mukaan lukien ja kattaa lännessä vielä Skagerrakin ja Kattegatin. Maalta peräisin olevan kuormituksen osalta sopimusta, sen liitteitä ja komission yksimielisesti hyväksymiä suosituksia tulee toteuttaa koko valuma-alueella. Uusi sopimus kieltää jätteiden polton merellä. Meriluonnon suojelu ja luonnon monimuotoisuus on otettu sopimukseen uutena artiklana. Lisäksi sopimuspuolet ovat hyväksyneet strategioita vaarallisten aineiden päästöjen vähentämisestä.

Sopimuksen peruseriaatteita ovat ympäristönsuojelun kannalta parhaan käytettävissä olevan teknologian käyttäminen, ympäristön kannalta parhaan käytännön soveltaminen sekä varovaisuuseriaatteen ja aiheuttamisperiaatteen noudattaminen.

Helsingin sopimuksen toimeenpanosta vastaa Itämeren merellisen ympäristön suojelukomissio eli Helsingin komissio (HELCOM). HELCOM on hallitusten välinen järjestö, jonka työhön osallistuvat kaikki Helsingin sopimuksen osapuolet EU:n komission edustaessa Euroopan talousyhteisöä. Lisäksi lukuisia kansainvälisiä hallitusten välisiä järjestöjä ja

vapaaehtoisia kansalaisjärjestöjä osallistuu komission työhön tarkkailijoina. Suomi on sopimuksen tallettajahallitus ja päämajavaltio ja siksi Helsingin komissio sijaitsee Helsingissä.

4.8 Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (OSPAR-sopimus)

SopS 51/1998

<http://www.finlex.fi>

The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic

<http://www.ospar.org/>

Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus eli ns. OSPAR-sopimus tuli voimaan 1998. Sopimusosapuolia ovat Koillis-Atlantin ja Pohjanmeren rantavaltiot, Euroopan talousyhteisö sekä valuma-alueen maista Sveitsi, Luxemburg ja Suomi.

OSPAR-sopimus säätelee maalta mereen - myös ilman kautta - tulevia päästöjä ja jätteiden upottamista mereen sekä kieltää jätteiden polton merellä. Sopimusalue käsittää Koillis-Atlantin, mukaan lukien Pohjanmeren, Skagerrakin ja Kattegatin sekä osan Jäämerta. Suomen pohjoisosista Jäämereen laskevat vesistöt sekä Vienanmereen laskevat Kuusamon vesistöt kuuluvat sopimuksen valuma-alueeseen. Itämeri ja Välimeri eivät kuulu sopimusalueeseen.

OSPAR-sopimus korvasi Oslon dumpkaus-sopimuksen (1972) ja maalta peräisin olevaa kuormitusta säännelleen Pariisin sopimuksen (1974). Suomi oli Oslon sopimuksen osapuoli ja Pariisin sopimuksen tarkkailija.

OSPAR-sopimusta hallinoi ns. OSPAR-komissio, joka koostuu 15 sopimusosapuolen ja EU:n komission edustajista. OSPAR-komissio laatii sopimuksen yleisten määräysten mukaisia ohjelmia ja toimii pilaantumisen ehkäisemiseksi ja estämiseksi sekä merialueeseen haitallisesti vaikuttavien toimien rajoittamiseksi. Tässä tarkoituksessa komissio voi hyväksyä päätöksiä ja suosituksia. Päätökset sitovat oikeudellisesti niitä osapuolia, jotka ovat ne hyväksyneet. Päätösten ja suositusten toimeenpanosta raportoidaan OSPAR-komissiolle säännöllisesti. Osapuolet ovat myös hyväksyneet vaarallisten aineiden säätelyä koskevia strategioita ja yksittäisiä aineita tai aineryhmiä koskevia suosituksia ja päätöksiä.

Myös Oslon ja Pariisin sopimusten nojalla annetut päätökset ja suositukset ovat edelleen voimassa. Suomi ilmoitti OSPAR-sopimuksen tultua voimaan, mitkä vanhat Pariisin komission eli PARCOM:n päätökset Suomi hyväksyy ja saattaa kansallisesti voimaan.

4.9 Kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämisestä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus (Kemiallisen aseiden kieltosopimus)

SopS 19/1997

<http://www.finlex.fi>

Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction, eli Chemical Weapons Convention, CWC

<http://www.helsinki.fi/verifin/VERIFIN/suomi/kieltosopimus.htm>

Kemiallisen aseiden kieltosopimus kieltää kehittämästä, tuottamasta, varastoimasta ja käyttämästä kemiallisia taistelua-aineita. Kieltosopimuksen päämääränä on tuhota jo olemassa olevat kemiallisten aseiden varastot ja estää uusien valmistaminen. Sopimus astui voimaan vuonna 1997, ja siihen on liittynyt 175 maata. Sopimuksen kemikaaliliitteessä mainitaan ne kemikaalit, joiden asianmukaista käyttöä valvotaan sekä jäsenmaiden toimivaltaisten viranomaisten että Kemiallisten aseiden kieltöjärjestön (OPCW) toimesta. Liitteessä on kolme erillistä kemikaaliluetteloa, ja näitä kemikaaleja koskevat eritasoiset vaatimukset.

Suomi on ratifioinut kemiallisen aseiden kieltosopimuksen. Sopimus on toimeenpantu *lailla kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämisestä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sen soveltamisesta (346/1997) ja asetuksella 348/1997*. Yleissopimuksen kemikaaliliitteen 1 luettelon sisältämien kemikaalien ja lähtöaineiden tuottaminen, hankkiminen, säilyttäminen tai käyttö on Suomessa sallittua vain tutkimus-, lääketieteellisiin, farmaseuttisiin tai suojelutaroituksiin lääkelaitoksen luvalla. Lisäksi toiminnanharjoittajan tulee ilmoittaa liitteen 2 luettelossa mainittujen kemikaalien tuotannon, käsittelyn, kulutuksen, viennin ja tuonnin määrät ja 3 luettelossa mainitun kemikaalin tuotannon, viennin ja tuonnin määrät edellisen kalenterivuoden osalta. Suomessa on n. 10 yritystä, jotka käyttävät luettelon 2 kemikaaleja ja n. 50 yritystä, jotka käyttävät luettelon 3 kemikaaleja.

Kemiallisen aseiden kieltosopimuksen ylin toimeenpanoelin Suomessa on ulkoasiainministeriö, joka vastaa myös sopimuksen edellyttämästä kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta. Lääkelaitos vastaa sopimuksen kemikaaliliitteen luettelossa 1 mainittujen kemikaalien työskentelyluvista ja puolustusministeriö puolustusmateriaalin vientiluvista.

Sopimuksen kansallinen valvontaviranomainen Suomessa on Kemiallisen aseiden kielto­sopimuksen valvontalaitos VERIFIN. VERIFINin tehtävänä on valvontarooliin lisäksi tietojen kerääminen kemianteollisuudelta, sopimuksen soveltamisalaa koskeva tutkimus, jatkokoulutuksen antaminen ja näytteenkäsittely- ja analysointimenetelmien kehittäminen sopimuksessa mainituille yhdisteille. Lisäksi VERIFIN kouluttaa kehitysmaiden tutkijoita sopimuksen keskeiseen sisältöön ja valvontaan liittyvissä asioissa sekä kiellettyjen yhdisteiden tunnistamiseen erilaisista näyttematriiseista. VERIFIN myös avustaa kansainvälistä Kemiallisten aseiden kieltojärjestöä (OPCW) sekä Yhdistyneitä kansakuntia (YK) kemiallisen aseiden kiellon noudattamisen valvonnassa.

4.10 Huumausaineiden lähtöaineita koskevat YK:n sopimukset

SopS 44/1994

http://www.incb.org/incb/convention_1988.html

Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehtiin vuonna 1988 ja Suomi hyväksyi sen vuonna 1994 *asetuksella huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen voimaansaattamisesta* (sopimussarja, 44/1994). Sopimus velvoittaa valvomaan myös huumausaineen valmistuksessa käytettäviä aineita ja niitä sisältäviä valmisteita, vaikka nämä eivät itsessään olekaan huumausaineita. Valvottavat aineet on lueteltu sopimuksen liitteenä olevissa kahdessa luettelossa. Luettelon 1 aineet ovat sellaisia, joista on pienistäkin määristä mahdollista saada huumausaineita, ja luettelon 2 aineet ovat jatkuvassa käytössä olevia teollisuuskemikaaleja, joita voidaan käyttää myös huumausaineiden valmistusprosessissa.

EU:ssa huumausaineiden lähtöaineita, niiden valmistusta, kauppaa ja vientiä säätelevät *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 273/2004 huumausaineiden lähtöaineista* ("sisäkaupan lähtöaineasetus") ja *neuvoston asetus (EY) N:o 111/2005 yhteisön ja kolmansien maiden välisen huumausaineiden lähtöaineiden kauppaa koskevista säännöistä* ("ulkokaupan lähtöaineasetus"). Näiden asetusten täytäntöönpanoa koskee lisäksi *komission asetus (EY) N:o 1277/2005*. Suomessa ovat voimassa yllämainitut asetukset, ja kansallista huumausainelakia (1289/1993) ollaan parhaillaan uudistamassa.

4.11 Ilmastomuutosta koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimus ja Kioton pöytäkirja

SopS 61/1994 (Ilmastososopimus)

<http://www.finlex.fi>

UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

<http://unfccc.int/2860.php>

ja

*Ilmastomuutosta koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuk-
sen Kioton pöytäkirja*

SopS 13/2005

<http://www.finlex.fi>

Kyoto Protocol

http://unfccc.int/essential_background/kyoto_protocol/items/2830.php

Ilmastomuutosta koskeva puitesopimus hyväksyttiin Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssissa 1992. Sopimus astui voimaan vuonna 1994, ja sen on ratifioinut 188 osapuolta. Ilmastososopimuksen perimmäisenä tavoitteena on ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksien vakauttaminen sellaiselle tasolle, että estetään ihmisen toiminnan aiheuttamat vaaralliset vaikutukset ilmastojärjestelmään.

Kioton pöytäkirja täsmentää ilmastososopimusta ja asettaa sitovia päästövähennysvelvoitteita vuosille 2008-2012. Kioton pöytäkirja velvoittaa teollisuusmaita vähentämään kuuden kasvihuonekaasun (hiilidioksidi, metaani, dityppioksidi, fluorihiilivedyt, perfluorihiilivedyt ja rikkiheksafluoridi) päästöjä maakohtaisin velvoittein, jotka ovat eri suuruisia eri maissa.

Vuonna 1997 hyväksytty pöytäkirja tuli voimaan vuonna 2005. Suomi ratifioi muiden Euroopan unionin jäsenmaiden mukana Kioton pöytäkirjan vuonna 2002. USA ja Australia ovat ilmoittaneet jättäytyvänsä pöytäkirjan ulkopuolelle.

Kioton pöytäkirjan asettamat raportointivelvoitteet ovat tiukemmat ja yksityiskohtaisemmat kuin ilmastososopimuksessa. Kioton pöytäkirja edellyttää, että osapuolilla on kansallinen kasvihuonekaasupäästöjen inventaariojärjestelmä. Suomessa järjestelmän on toimeenpannut Tilastokeskus.

Kioton pöytäkirja velvoittaa myös rahoittamaan kehitysmaiden kansallista raportointia, teknologian siirtoa ja muita ilmastopoliittisia toimia. Pöytäkirja ei aseta kehitysmailla päästövähennysvelvoitteita.

EU:n ympäristöneuvostossa ja Euroopan parlamentissa on viimeistel-
tävänä asetus, jonka tavoitteena on rajoittaa fluorattujen kasvihuone-

kaasujen (ns. F-kaasujen) käyttöä ja päästöjä yhteisössä. Samalla valmistellaan tyyppihyväksyntädirektiivin muutosta, jolla tullaan rajoittamaan yhden F-kaasun käyttöä ajoneuvojen ilmastointilaitteiden kylmäaineena.

4.12 Yleissopimus teollisuusonnettomuuksien rajojen yli ulottuvista vaikutuksista

SopS 26/2000

<http://www.finlex.fi>

Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents

<http://www.unece.org/env/teia/welcome.htm>

UNECE:n sopimus Teollisuusonnettomuuksien rajan yli kulkeutuvista vaikutuksista hyväksyttiin Helsingissä vuonna 1992. Sen tavoitteena on ympäristön ja ihmisten terveyden suojeleminen teollisuusonnettomuuksilta. Sopimuksella pyritään ehkäisemään onnettomuuksia mahdollisuuksien mukaan, vähentämällä sattuvien onnettomuuksien taajuutta, vakavuutta ja vaikutuksia. Sen myötä on lisätty aktiivista vuorovaikutusta sopimusosapuolten välillä sekä onnettomuustilanteissa että muuten, mm. tiedonvaihdoilla ja tutkimus- ja kehitysyhteistyöllä. Sopimuksen tavoitteena on ehkäistä erityisesti sellaisia onnettomuuksia, joilla voi olla maan rajojen yli ulottuvia vaikutuksia.

Suomi on ratifioinut sopimuksen vuonna 1999.

5

Valmisteilla olevia kemikaalisuosituksia ja -ohjelmia

5.1 Kemikaalien hallintaa ohjaava strategia SAICM

Strategic Approach to International Chemicals Management
<http://www.chem.unep.ch/saicm/>

5.1.1 Tavoitteet ja sisältö

UNEP:n hallintoneuvostossa todettiin 1990-luvulla tarve lisätä kansainvälisten kemikaalien riskienhallintaan liittyvien toimien yhtenäisyyttä ja tehokkuutta. Kansainvälisessä Kemikaalifoorumin (IFCS) kokouksessa vuonna 2000 sovittiin ns. Bahian julistuksesta, jossa korostettiin tarvetta yhtenäiseen, avoimeen ja monitahoiseen lähestymistapaan kemikaalien kansainvälisessä hallinnassa. Johannesburgin kestävän kehityksen huipukokouksessa vuonna 2002 päätettiin valmistella, vuoteen 2005 mennessä, kansainvälistä kemikaalihallintaa ohjaava strategia, SAICM. UNEP sai tehtäväkseen strategian valmistelun järjestämisen läheisessä yhteistyössä IFCS:n ja IOMC:n organisaatioiden kanssa. Valtiot ovat neuvotelleet strategiasta kolmessa erillisessä valmistelukomitean kokouksessa ja SAICM hyväksytään erillisessä kemikaalien hallintaa koskevassa kansainvälisessä ministerikonferenssissa (ICCM; International Conference on Chemicals Management).

SAICM ei tule olemaan lainsäädännöllisesti velvoittava eikä se ole sopimus, vaan ohjelma, jonka alle kootaan kansainvälisesti ja alueellisesti olennaisia kemikaalihallinnan toimia ja priorisoidaan niiden toteuttamista. SAICM:n avulla pyritään Johannesburgissa sovittuun tavoitteeseen, jonka mukaan kemikaaleista aiheutuvat merkittävät haitalliset vaikutukset on minimoitu vuoteen 2020 mennessä. Strategialla pyritään maailmanlaajuisesti parempaan kemikaaliturvallisuuteen ja siinä otetaan huomioon kemikaalien ympäristöriskien lisäksi sekä kuluttajien terveys- ja työntekijöiden työterveysnäkökohdat. Siten SAICM:n lähtökohtana on ottaa kemikaalien riskinhallinta huomioon kokonaisvaltaisesti ja kattaa kaikki tarvittavat toimintaloheet ja -sektorit. SAICM:n tavoitteena on myös koota kansainvälisesti ja alueellisesti tärkeitä kemikaalien riski-

en hallintaan liittyviä toimia. Lisäksi erityisesti kansainväliset toimet on tarkoitus priorisoida. Tavoitteena on myös sopia strategian toimeenpanemiseksi tarvittavista rahoitus- ja kehittämistoimista, ja ottaa kemikaaliturvallisuus osaksi kehitysyhteistyötä.

SAICM koostuu kolmesta asiakirjasta, jotka ovat

- **korkean tason julistus** (High level declaration), jossa todetaan mm. kansainvälisen kemikaaliturvallisuuden parantamisen tärkeys ja jo tehtyjen kemikaalihallintaa parantavien toimien hyödyllisyys ja samalla niiden riittämättömyys. Julistuksessa valtiot sitoutuvat poliittisesti strategian toimeenpanoon.
- **kattava poliittinen strategia** (Overarching policy strategy), jolla vahvistetaan korkean tason julistus ja todetaan soveltamisala ja esitetään perusteet tarvittaville lisätoimille sekä toiminnan tavoitteet ja prioriteetit maailmanlaajuisen toimintaohjelman toteuttamiseksi, sekä
- **maailmanlaajuinen toimintaohjelma** (Global plan of action), jossa on lueteltu n. 300 erilaista toimea, joiden toteuttamisella pyritään parantamaan kemikaalihallintaa maailmanlaajuisesti. Toimintaohjelma on tarkoitettu ohjeeksi kaikille toimijoille niin maailmanlaajuisella, alueellisella, kansallisella kuin paikallisellakin tasolla hyvään kemikaalihallintaan tähtäävien toimien tukemiseksi ja yhteisten prioriteettien tunnistamiseksi. Ohjelmassa mainitut toimet ovat hyvin eritasoisia ja tarkoitus onkin, että valtiot ja muut toimijat toteuttaisivat ohjelman toimia sen johdannossa lueteltujen kansainvälisten prioriteettien ja omien lähtökohtiensa puitteissa. Maailmanlaajuisen toimintaohjelman toimia ja tavoitteita ovat esimerkiksi kansainvälisten kemikaalisopimusten sekä GHS:n (kemikaalien luokituksen ja merkintöjen maailmanlaajuinen yhtenäistäminen) toimeenpano, erityistä huolta aiheuttavista kemikaaleista aiheutuvien ympäristö- ja terveysriskien vähentäminen, työterveyteen liittyvien toimien tehostaminen sekä lasten kemikaaliturvallisuuden parantaminen. Lisäksi toimintaohjelmaan sisältyy lukuisia toimia, jotka liittyvät kemikaaliriskejä koskevan tiedon ja koulutuksen lisäämiseen, kemikaalihallinnon kehittämiseen ja tähän liittyvien rakenteiden sekä teknisen yhteistyön lisäämiseen. Kehittyvien maiden toivomuksesta esille on myös nostettu kemikaalien laittoman kaupan (Illegal trafficking) ehkäiseminen

SAICM:ssa asetetaan etusijalle erityistä huolta aiheuttavien kemikaalien hallinta. Tällaisiksi kemikaaleiksi katsotaan strategiassa esimerkiksi pysyvät, biokertyvät ja toksiset (PBT) sekä hyvin pysyvät ja hyvin biokertyvät (vPvB) aineet, syöpävaaralliset ja mutageeniset kemikaalit, kemikaalit, joilla on muita haitallisia vaikutuksia esimerkiksi lisääntymiselle, immunologisille ja neurologisille järjestelmille, mukaan lukien asbesti, pysyvät orgaaniset yhdisteet (POP), elohopea ja muut maailmanlaajuisia

huolta aiheuttavat raskasmetallit sekä suurina määrinä tuotettavat tai suurina määrinä tai laaja-alaisesti käytettävät kemikaalit. Strategian puitteissa pyritään erityisesti myös edistämään jo olemassa olevien, kemikaalihallintaa koskevien kansainvälisten sopimusten ja järjestelmien toimeenpanoa sekä lisäämään kehitysmaiden toimintakykyä ja tietoisuutta kemikaalihallinnan eri alueilla.

5.1.2 Toimet ja vaikutukset Suomessa

EU:n ympäristöministerineuvosto hyväksyi joulukuussa 2005 neuvoston päätelmät SAICM:sta. Päätelmissä todetaan strategian hyödyllisyys ja tarpeellisuus ja esitetään, että Euroopan yhteisöt ja sen jäsenmaat pyrkisivät varmistamaan, että SAICM-prosessi saatetaan loppuun ja että strategia toimeenpannaan läpinäkyvällä ja avoimella tavalla, ottaen huomioon kaikki maat, toimijat ja sektorit.

Suomi osallistuu myös SAICM:n toimeenpanon rahoitukseen, mikä tarkoittaa erityisesti kehitysavun kautta koordinoitavaa tukea kehitysmaiden kemikaalihallinnan parantamiseksi.

5.2 UNEP:n elohopeaohjelma

UNEP:n, yhteistyössä IOMC:n kanssa suorittaman maailmanlaajuisen elohopeaa koskevan arvioinnin tuloksena todettiin elohopean aiheuttavan merkittäviä haittavaikutuksia ja sen perusteella tarve toteuttaa maailmanlaajuisia toimia elohopean ympäristöön pääsyn estämiseksi. UNEP:n hallintoneuvosto on kehottanut kaikkia maita hyväksymään tavoitteita ja toteuttamaan kansallisia toimia altistuvien väestöryhmien ja ekosysteemien tunnistamiseksi ja ihmisen toiminnasta peräisin olevien elohopeapäästöjen vähentämiseksi. UNEP:n elohopeaohjelma tiedottaa elohopean vaaroista ja tukee valtioita ongelman selvittämisessä. Ensimmäinen tavoite on tukea kehittyvien maiden toimintakyvyn edistämistä ja luoda kumppanuusohjelmia rahoituksen mahdollistamiseksi.

Euroopan unionin komissio on myös julkaissut tiedonannon Euroopan parlamentille ja neuvostolle elohopeaa koskevasta yhteisön strategiasta; <http://europa.eu.int/comm/environment/chemicals/mercury/index.htm>. EU:n strategian tavoitteena on

- vähentää elohopeapäästöjä
- vähentää elohopean pääsyä markkinoille vähentämällä tarjontaa ja kysyntää
- löytää ratkaisun elohopean ylijäämien ja varastojen (käytössä tai varastoissa olevat tuotteet) ongelmaan
- suojella elohopea-altistukselta
- tutkia elohopeaongelmaa ja sen ratkaisukeinoja
- tukea ja edistää elohopeaan liittyviä kansainvälisiä toimia

Strategiassa on myös esitetty 20 erilaista ehdotusta elohopeaongelman poistamiseksi tarvittavista toimista, ja komissio valmistelee parhailaan ehdotuksia elohopeaa koskevaksi lisäsäätelyksi.

Elohopeaohjelman lisäksi UNEP:lla on selvitysohjelmat myös lyijylle ja kadmiumille. Ohjelmien puitteissa pyritään tieteellisesti arvioimaan erityisesti näiden aineiden kaukokulkeutumista ympäristössä. UNEP:n hallintoneuvostossa alkuvuonna 2007 tullaan keskustelemaan myös maailmanlaajuisten toimien tarpeesta lyijylle ja kadmiumille.

Luettelo Suomessa voimassa olevista kansainvälisistä kemikaaleja koskevista sopimuksista

Taulukossa 1 on luettelo sellaisista pääasiassa kemikaaleja koskevista, jo hyväksytyistä kansainvälisistä sopimuksista ja suosituksista, jotka Suomi on ratifioinut ja saattanut kansallisesti voimaan, tai voimaansaattaminen on valmisteilla Suomessa tai EU:ssa. Taulukossa on sopimuksen nimi, vastuuviranomainen/ kontaktipiste Suomessa sekä kansallisen voimaantulon vuosiluku ja toimeenpanosäädös.

Tässä julkaisussa on kappaleissa 3 – 5 kuvattu suurin osa taulukon sopimuksista. Lisäksi taulukossa on mainittu joitakin merenkulkuun ja vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyviä sopimuksia (SOLAS, MARPOL, Lontoon sopimus), joita ei ole tässä kuvattu tarkemmin.

Taulukko 1: Osallistuminen kansainvälisiin kemikaalisopimuksiin

<i>Kansainvälinen sopimus tai suositus</i>	<i>Vastuuviranomainen</i>	<i>Voimaantulovuosi Suomessa; kansallinen toimeenpanosäädös</i>
Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva Tukholman yleissopimus (POP)	Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus	2004; SopS 34/2004. EY-asetus 850/2004
Rotterdamin sopimus (ennakko-suostumusmenettely, PIC)	Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus	2004; SopS 112/2004. EY-asetus 304/2003 ja VNa (15/2005)
Otsonikerroksen suojelua koskeva Wienin yleissopimus ja otsonikerrosta heikentäviä aineita koskeva Montrealin pöytäkirja	Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus	1988; SopS 51/1988 ja 66/1988. VNP (262/1998) ja VNa (1187/2001) ja (1239/2003), EY-asetus (2037/2000)
Kemikaalien luokituksen ja merkintöjen maailmanlaajuinen harmonisointi (GHS)	Sosiaali- ja terveysministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ympäristöministeriö	Toimeenpanoa EU-lainsäädäntöön valmistellaan parhaillaan komissiossa
Valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskeva yleissopimus (CLRTAP)	Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus	1983; SopS 15/1983
UNECE:n kaukokulkeutumissopimuksen POP-pöytäkirja	Ympäristöministeriö	2003; SopS 68/2003 EY-asetus 850/2004
UNECE:n kaukokulkeutumissopimuksen raskasmetallipöytäkirja	Ympäristöministeriö	2003; SopS 78/2003
ILO sopimukset 136, 139, 162 ja 170	Työministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö	SopS 85/1976 (nro 136), 15/1978 (nro 139), 25/1989 (nro 162). Nro 170 ratifioidaan lähiaikoina
Kansainvälinen sopimus haitallisten eliöntorjunta-aineiden torjunnasta lai-voissa (IMO)	Liikenne- ja viestintäministeriö, ympäristöministeriö	2004. Ratifioidaan lähiaikoina. EY-asetus (782/2003/EY) ja VNa (440/2003)
Århusin yleissopimus tiedon saannista, yleisön osallistumisoi-keudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa (Århusin:n sopimus, UNECE)	Ympäristöministeriö	2004; SopS 122/2004
Århusin sopimuksen Kiovan pöytäkirja (PRTR)	Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus	2004 (hyväksyminen)
Vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleis-sopimus	Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus	1992; SopS 45/1992
YK:n merioikeusyleissopimus	Ympäristöministeriö	1996; SopS 49/1996

<i>Kansainvälinen sopimus tai suositus</i>	<i>Vastuuviranomainen</i>	<i>Voimaantulo vuosi Suomessa; kansallinen toimeenpanosäädös</i>
Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelusopimus (HELCOM)	Ympäristöministeriö	2000; SopS 2/2000. Merensuojelulaki (1415/1994)
Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (OSPAR)	Ympäristöministeriö	1998; SopS 51/1998. Merensuojelulaki (1415/1994)
Kemiallisen aseiden kielto-sopimus	Ulkoasiainministeriö ja Kemiallisen aseiden kielto-sopimuksen valvontalaitos (Vefrifin) ja muita	1997; SopS 19/1997
Huumausaineiden lähtöaineita koskevat YK:n sopimukset	Sosiaali- ja terveysministeriö	1994; SopS 44/1994
Ilmastonmuutosta koskeva YK:n puitesopimus ja Kioton pöytäkirja	Ympäristöministeriö	1994; SopS 61/1994 (sopimus) ja 2005; SopS 13/2005 (Kioton pk)
Yleissopimus teollisuusonnettomuuksien rajojen yli ulottuvista vaikutuksista (UNECE)	Sisäasiainministeriö	1999; SopS 26/2000
Kansainvälinen yleissopimus alusten aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä (MARPOL, IMO)	Liikenne- ja viestintäministeriö; Merenkululaitos	1983; SopS 51/1983
YK:n suositukset vaarallisten aineiden kuljetuksesta	Liikenne- ja viestintäministeriö	Sisältö toimeenpantu
Yleissopimus jätteen ja muun aineen mereen laskemisen aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä (Lontoon sopimus)	Ympäristöministeriö	1979; SopS 34/1979
Kansainvälinen yleissopimus ihmishengen turvallisuudesta merellä (SOLAS sopimus, IMO)	Liikenne- ja viestintäministeriö; Merenkululaitos	1981; SopS 11/1981
Ympäristöyhteistyöhön liittyviä kahdenvälisiä sopimuksia (useita; luetteloitu ympäristöhallinnon internet-sivuilla)	Ympäristöministeriö	
Sopimus Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä yhteistyöstä öljyn tai muiden haitallisten aineiden aiheuttaman meren pilaantumisen torjunnassa, 1993 (Pohjoismainen torjuntayhteistyösopimus)	Ympäristöministeriö	1998. SopS 72/1998
Strateginen lähestymistapa kansainväliseen kemikaalihallintaan (SAICM) – valmisteilla UNEP:ssä ja muissa kv-organisaatioissa	Ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoasiainministeriö	SAICM:n valmistelua käsitellään kemikaalineuvottelukunnan kv-asioiden jaostossa ja eri ministeriöissä (YM, STM, UM)

Lähdeluettelo

1. Kansainväliset ympäristösopimukset, toim. Tuomas Kuokkanen ja Juhani Parkkari. Edita, 2004.
2. The World Bank: Environment Strategy Notes No 6/2003; Persistent Organic Pollutants – A Legacy of Environmental Harm and Threats to Health. Steve Gorman and Ellen Tynan
3. Protecting human health and the environment: A guide to the Rotterdam Convention on hazardous chemicals and pesticides. FAO ja UNEP 2004.
4. Kansainvälisesti rajoitetut kemikaalit. Suomen ympäristökeskus, 2005.
5. Suomen ympäristöhallinnon verkkosivut osoitteessa www.ymparisto.fi
6. Kansainväliset ympäristösopimukset ja Suomen kehityspolitiikka. Ulkoasiainministeriö. Helsinki 2005.
7. Kunkin sopimukset ja järjestön omat verkkosivut

KEMIKAALINEUVOTTELUKUNNAN JULKAISUJA
ISSN 1459-5990

- 1 (2003) Kemikaalien turvallinen käsittely ja varastointi. 3. korj. p.
ISBN 952-00-1398-9
- 2 (2005) Ympäristölle vaaralliset kemikaalit, teollinen käsittely ja
varastointi. 2. korj. p.
ISBN 952-00-1740-2
ISBN 952-00-1741-0 (PDF)
- 3 (2005) National Chemical Profile of Finland.
ISBN 952-00-1842-5 (print.)
ISBN 952-00-1843-3 (PDF)
- 4 (2005) Kansainväliset kemikaalisopimukset Suomessa.
ISBN 952-00-1870-0
ISBN 952-00-1871-9 (PDF)

